

เฉลิมพระเกียรติสฤติ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
รัชกาลที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย
เพื่อชีวิตที่พอเพียง

เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองพระชนมายุ ๘๐ พรรษา
๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ต้นตึงวงศ์

ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๐

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พิมพ์ครั้งที่ ๒

รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย

เพื่อชีวิตที่พอเพียง -- กรุงเทพฯ

บุษบง ต้นติวงค์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐

๖๐ หน้า

1. รูปแบบการศึกษาปฐมวัย. I. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะครุศาสตร์

374

ISBN 974-13-2097-3

ลิขสิทธิ์ของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๖ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๐ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

รายได้บำรุงการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดจำหน่ายโดย ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

โทรศัพท์ - โทรสาร ๐๒-๒๑๘๒๕๒๙

๐๕๐๕๑ 2 6-10

๓๖๔๔๕

2๕๕๐

ราคา ๕๐ บาท

ช.ท.วิ...

เลขทะเบียน ๐๐๐๕๑๒

ในเดือนปี 11 ๒๕๕๒

คำนำ

เนื่องในโอกาสซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเฉลิมพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา คณะครุศาสตร์ ในฐานะหน่วยงานที่เปิดสอนสาขาการศึกษา ปฐมวัย ตั้งแต่ระดับปริญญาบัณฑิต ปริญญาโท และปริญญาตรี บัณฑิต เพื่อพัฒนาผู้นำและครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่ ของไทย ขอถวายความจงรักภักดีและเผยแพร่พระเกียรติคุณด้านการศึกษา ด้วยการจัดพิมพ์ “รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยเพื่อชีวิตที่พอเพียง” ซึ่งเป็นผลงานที่คณาจารย์และนิสิตในสาขาการศึกษาปฐมวัยร่วมกัน สร้างสรรค์ในบริบทไทยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดประโยชน์ ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศอย่างกว้างขวางต่อไป

รศ.ดร.พฤทธิ์ คิริบรรณพิทักษ์

คณบดีคณะครุศาสตร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือรูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยเพื่อชีวิตที่พอเพียง เป็นข้อความรู้จากงานวิจัยย่อยที่ ๗ ของโครงการวิจัยแม่บทเรื่อง “การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย : รูปแบบสำหรับการศึกษาปฐมวัย” วัตถุประสงค์ที่สำคัญของงานวิจัยประการแรก คือ การแสวงหาหลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กหรือหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัย ที่มีลักษณะสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย และหลักการพัฒนาเด็กของสากล วัตถุประสงค์ประการที่สอง คือ การพัฒนารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ที่ตั้งอยู่บนหลักการที่พัฒนาขึ้น

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้ง คณะกรรมการโครงการวิจัยแม่บทจึงได้กำหนดให้มีการศึกษาข้อมูลทั้งในด้านเอกสาร (Documentation Study) ด้านการสำรวจ (Survey Study) และด้านการศึกษาเชิงมานุษยวิทยา (Ethnographic Study) ซึ่งจำเป็นต้องจัดแบ่งงานออกเป็นโครงการย่อยๆ และดำเนินการเป็นลำดับมาดังนี้

- โครงการย่อยที่ ๑** การศึกษาและสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก (พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๒๙ และปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๔) ดำเนินการโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พูนสุข บุญยสวัสดิ์ และคณะ
- โครงการย่อยที่ ๒** การพัฒนาเครื่องมือศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็ก (พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๒๙) ดำเนินการโดย ศาสตราจารย์ ดร. อุทุมพร จามรจาน และคณะ
- โครงการย่อยที่ ๓** การสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย (พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๒๙) ดำเนินการโดยศาสตราจารย์ ดร.อุทุมพร จามรมา และคณะ
- โครงการย่อยที่ ๔** การพัฒนาหลักการและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย (พ.ศ. ๒๕๒๙-๒๕๓๑) ดำเนินการโดยศาสตราจารย์ อำไพ สุจริตกุล และคณะ

โครงการย่อยที่ ๕ การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาเกี่ยวกับการอบรม
เลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย (พ.ศ. ๒๕๓๐-
๒๕๓๒) ดำเนินการโดย ศาสตราจารย์ สุมน
อมรวิวัฒน์ และคณะ

โครงการย่อยที่ ๖ การพัฒนาหลักการและรูปแบบการพัฒนา
เด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย (พ.ศ. ๒๕๓๓-
๒๕๓๕) ดำเนินการโดย รองศาสตราจารย์
ดร.ทีศนา เขมมณี และคณะ

โครงการย่อยที่ ๗ การติดตามผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษา
ปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย (พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๓๗)
ดำเนินการโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง
ตันติวงศ์ และคณะ

โครงการย่อย ๑, ๒ และ ๓ ได้รับการสนับสนุนจากเงินทุนหน่วย
ปฏิบัติการวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการย่อยที่ ๔ ได้รับการ
สนับสนุนจากทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน โครงการย่อยที่ ๕ ได้รับการ
สนับสนุนจาก IDRC และฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนโครงการ
ย่อยที่ ๖ และ ๗ ได้รับการสนับสนุนจากองค์การ UNICEF ร่วมกับฝ่ายวิจัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการติดตามผลการใช้รูปแบบฯ
ในโครงการย่อยที่ ๗ และการทำงานภาคสนามกับเด็ก ๆ ผู้ปกครอง ครู ชุมชน
นักวิชาการและนิสิตผู้ช่วยวิจัยในภูมิภาคต่างๆ เป็นบทเรียนที่จำเป็นอย่าง
ยิ่งต่อการหล่อหลอมจิตสำนึกของความเป็นไทยแก่ผู้วิจัยเพื่อสร้างสรรค์ความรู้
ด้านการศึกษাপฐมวัยของไทย อย่างเหมาะสมกับจิตใจของคนไทยสืบไป
คณะผู้วิจัยขอขอบคุณในการสนับสนุนของทุกฝ่ายมา ณ ที่นี้

บุษบง	ตันติวงศ์
ศรินธร	วิฑยะสิรินันท์
สุกัญญา	กาญจนกิจ

คณะนิสิตผู้ช่วยวิจัย

๑. น.ส.กาญจนา สามเตี้ย
๒. น.ส.กุสุมาวดี พะวินรัมย์
๓. น.ส.จริยาภรณ์ สกลพราหมณ์
๔. น.ส.หฤทัย อนุสรณ์ราชกิจ
๕. น.ส.สุรัสวดี กองสุวรรณ
๖. น.ส.ปัทมาศิริ ธีรานุรักษ์
๗. น.ส.ทักษิณา สมประสงค์
๘. น.ส.ภาวินี สุตวิจิตร
๙. น.ส.สุภัทรา คงเรือง
๑๐. น.ส.สุธารา โยธาจันทร์
๑๑. น.ส.สุวรรณณี ขอบรูป
๑๒. นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ
๑๓. นายกิตติศักดิ์ เกตุหนูช
๑๔. น.ส.เกสรี่ สุวรรณเรืองศรี
๑๕. น.ส.ศิริประภา พงศ์ไทย
๑๖. น.ส.อรวรรณ วงศ์คำชู

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย เพื่อชีวิตที่พอเพียง

๑. ความเป็นมาและแนวคิด

รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยเพื่อชีวิตที่พอเพียงนี้ เป็นบทเรียนจากงานวิจัยเรื่อง “การติดตามผลการใช้รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย” ซึ่งดำเนินการในช่วงที่สังคมไทยเผชิญวิกฤตจากอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยมของโลกตะวันตก ในยุคโลกาภิวัตน์ และพบว่าภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นความรู้ในตัวคนอันเกิดจากสัญชาตญาณ (instinct) ปัญญาของร่างกาย ปัญญาญาณ (intuition)-ปัญญาของจิตใจและปรีชาญาณ (intellect)-ปัญญาของสมองของบรรพบุรุษไทย ได้สูญหายไปจากจิตสำนึกของคนไทยและการศึกษาไทย

วัตถุประสงค์ทั่วไปของโครงการนี้ คือการส่งเสริมความรู้ติดแผ่นดินในบริบทชุมชนเกษตรกรรมในชนบท เพื่อใช้ความรู้ของไทยในการเรียนการสอน วัตถุประสงค์เฉพาะของโครงการ คือ การติดตามผลการใช้รูปแบบฯ เพื่อการปรับปรุงเบื้องต้น (Initial Revision) ในมิติของการยอมรับเข้าสู่วิถีการพัฒนาเด็กของชุมชนและความยั่งยืนในการใช้รูปแบบฯ อย่างพึ่งตนเอง

รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยฉบับนำร่อง ได้พัฒนาขึ้นในโครงการย่อยที่ ๖ พร้อมทดลองภาคสนาม (Preliminary Field Test) บางส่วนกับเด็กอายุ ๓-๕ ปี ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชนบททั้ง ๔ ภาคคือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ เป็นเวลา ๑ ปีการศึกษา

ในปีการศึกษาต่อมาก็คือ ได้ทดลองใช้ต่อ ครั้งนี้เป็น การทดลองในสภาพจริง โดยผู้ดูแลเด็ก คณะกรรมการพัฒนาเด็ก และสมาชิกชุมชนเป็นผู้นำรูปแบบฯไปใช้เองหลังจากได้รับการนิเทศการใช้รูปแบบฯ ไปแล้ว ๑ ปี การศึกษา ในการติดตามผลการใช้รูปแบบฯครั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งคำถามว่า การศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมกับเด็กไทยและสังคมไทยในยุคนี้ควรเป็นอย่างไร หลักการที่พัฒนาขึ้นเหมาะสมหรือไม่ รูปแบบฯสามารถนำไปใช้ได้จริงตามเจตนารมณ์ของผู้วิจัยหรือไม่ รูปแบบฯสอดคล้องกลมกลืนหรือขัดแย้งกับวิถีชีวิตของเด็กและโลกทัศน์ของคนไทยหรือไม่ และควรปรับปรุงรูปแบบฯอย่างไร

ในขณะที่สังคมสมัยใหม่เข้าใจว่าคนไทยในอดีตซึ่งเคารพ มีปฏิสัมพันธ์และสื่อสารกับธรรมชาตินั้นงดงามาย หลงเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติ สังคมไทยสมัยใหม่กลับหลงวัตถุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ช่วงที่ทดลองใช้รูปแบบฯ ฉบับนำร่อง (พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๗) อยู่ในยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟู คำว่า การพัฒนามุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ด้วยเชื่อว่าถ้าเศรษฐกิจพัฒนา ทุกอย่างจะพัฒนาตามไปเอง ในยุคนั้นทัศนะของคนไทยรุ่นใหม่เกี่ยวกับชีวิตเปลี่ยนไป เป้าหมายของชีวิตคือประโยชน์สุขอันเกิดจากวัตถุ และประโยชน์สุขที่เป็นปัจจุบันหรืออนาคตอันใกล้ ทัศนะทางการศึกษาก็ดูเหมือนเปลี่ยนตามไป เป้าหมายของการศึกษาสั้นเข้าและแคบลงเรื่อยๆ กล่าวคือ เป็นการเรียนรู้เพื่อให้ปัจเจกสามารถแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนในโลกปัจจุบัน ไม่มีการศึกษาถึงโลกในมิติอื่น หรือวิทยาศาสตร์แขนงอื่นที่ไม่จำกัดเฉพาะความจริงเชิงวัตถุ และไม่มี การทบทวนว่าความสุขอันเกิดจากวัตถุนั้น เป็นความสุขที่สร้างสรรค์หรือทำลายปัจเจกชน สังคมและมนุษยชาติหรือไม่ อย่างไร พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกได้ชี้ให้เห็นถึงอวิชชา (ความไม่รู้อันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์) ของมนุษย์ ดังที่พระมหาชนกตรัสถึงเหล่าอำมาตย์และพสกนิกรของพระองค์ว่า

“...พวกนี้ไม่รู้แม้แต่ประโยชน์ส่วนตน พวกนี้ชอบผลมะม่วง แต่ทำลายต้นมะม่วง”

ในชีวิตจริงที่ชาวบ้านซึ่งรักลูก แต่ทอดทิ้งลูก ไม่ว่าจะด้วยความบีบคั้นทางเศรษฐกิจหรือด้วยการสนองความต้องการของตนเอง สุดท้ายครอบครัวตลอดถึงชุมชนก็แตกสลายลง เมื่อพวกเขาสละครอบครัวและทุกสิ่งเพื่อ “ประโยชน์สุข” เขาก็ได้สูญเสียความเป็นมนุษย์ผู้มีอิสรภาพไปแล้ว เนื่องจากตกเป็นทาสทางเศรษฐกิจ เขาเข้าใจว่าโลกแห่งตัณหาและอวิชชาที่ตนสร้างขึ้นคือโลกแห่งความจริง ศักดิ์ศรีของมนุษย์คือการมีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข มนุษย์จะสูญเสียศักดิ์เมื่อเสื่อมลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เขามองไม่เห็นว่าเป็นโลกแห่งความจริงไม่ใช่โลกแห่งวัตถุที่เขาสร้างขึ้นเองด้วยตัณหาและอวิชชา แต่คือโลกที่เขาเห็นด้วยปัญญาอันเกิดจากความเข้าใจธรรมชาติ และรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับสรรพสิ่ง ในโลกแห่งความจริงดังกล่าว ศักดิ์ศรีที่แท้จริงของมนุษย์คือการเป็นอิสระจากพันธนาการของตัณหาและอวิชชา

ผลงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กไม่ได้สูงขึ้นในยุคเศรษฐกิจเติบโตสูงสุด เงินไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่สุดของพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งดำเนินการโดยชุมชนต้องปิดลง ในยุคที่พ่อแม่หนุ่มสาวทิ้งลูกไปหาเงินในเมืองใหญ่ โดยปล่อยลูกไว้กับคนแก่หรือให้อยู่กันตามลำพังพี่น้อง เงินนั้นกลับสู่ครอบครัวในรูปเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น อาหารสำเร็จรูป รถจักรยานยนต์ รถปิคอัพ บ้านหลังใหม่ ซึ่งไม่สามารถทดแทนพัฒนาการของเด็กที่ได้สูญเสียไปแล้วจากการถูกทอดทิ้ง ชาวบ้านส่วนหนึ่งเข้าใจว่าสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้นเป็นตัวแทนความสำเร็จของชีวิตเพราะทำให้สุขสบาย ธุรกิจการพาณิชย์แพร่ขยายไปสู่หมู่บ้านในชนบทอย่างรวดเร็ว ยิ่งพ่อแม่ ไม่มีเวลาดูแลลูก ลูกก็ยิ่งได้รับสิ่งบำรุงความสุข เป็นการชดเชย ชีวิตที่เรียบง่าย อยู่กับธรรมชาติลดน้อยลงไป ในขณะที่สิ่งบำรุงความสุขซึ่งมนุษย์ผลิตขึ้นเข้ามาแทนที่เพิ่มขึ้นทุกที เด็กขบเคี้ยวขนมถุงทั้งวันรวมกับติดยาเสพติด

ของเล่นพลาสติกสำเร็จรูป เกมกต รายการโทรทัศน์ เข้ามาแทนของเล่น จากวัสดุธรรมชาติที่ต้องลงแรงไปเที่ยวหามาคิดประดิษฐ์เอง พฤติกรรมของเด็กเปลี่ยนไป เช่น สมาธิสั้นลง ความเพียรพยายามลดลง ความรู้สึกเบื่อง่ายเกิดขึ้นบ่อย การเรียนรู้ไม่เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ คำพูดและท่าทางเลียนแบบมาจากจอโทรทัศน์ สิ่งแวดล้อมเทียมในชีวิตชนบททำให้เด็กแยกจากธรรมชาติต่างๆที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ

ในขณะที่วิถีชีวิตของเด็กกลุ่มหนึ่งเริ่มเปลี่ยนไปตามสังคมสมัยใหม่ เด็กอีกกลุ่มหนึ่งยังได้เติบโตขึ้นมาท่ามกลางธรรมชาติ ด้วยการเลี้ยงดูของพ่อแม่และวงศาคณาญาติที่ยังไม่ถูกครอบงำด้วยทัศนะใหม่ที่เน้นวัตถุเพียงด้านเดียว ครอบครัวยังดำเนินชีวิตในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่แยกวัตถุออกจากจิตใจ เรื่องของวัตถุจะถูกเชื่อมโยงกลับไปสู่จิตใจที่ลึกซึ้งเสมอ จนบางครั้งกลายเป็นความลุ่มหลงในสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งโลกทัศน์สมัยใหม่ที่มีวิธีคิดแบบวัตถุนิยมสุดขั้วและโลกทัศน์แบบเดิมที่มีวิธีคิดแบบจิตนิยมสุดขั้ว ล้วนเป็นโลกทัศน์ที่มีอคติ หลงมัวเมาสิ่งอื่น ไม่ตระหนักรู้ในตนเองและพึ่งพาตนเอง

ความจริงภูมิปัญญาไทยมิได้มีโลกทัศน์แบบจิตนิยมสุดขั้ว ภูมิปัญญาไทยพัฒนามาจากประสบการณ์ที่บูรณาการชีวิตมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ โลกนี้เป็นวัตถุ แต่ก็มีโลกอื่นๆที่เป็นนามธรรมที่ยิ่งใหญ่กว่า คนไทยเชื่อว่าเรื่องของจิตวิญญาณเป็นเรื่องใหญ่ในชีวิต รุกขเทวดา แม่พระธรณี แม่พระคงคา แม่โพสพ ล้วนเป็นตัวอย่างของการเชื่อมโยงวัตถุกับจิตใจสรรพสิ่งมิได้แยกจากกันเป็นส่วนๆ แต่ทุกสิ่งสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันภายใต้เอกภาพ - มนุษย์ไม่แยกจากธรรมชาติ กายไม่แยกจากจิต โลกปัจจุบันไม่แยกจากโลกในอดีตและอนาคต ปัจเจกบุคคลไม่แยกจากมนุษยชาติ พัฒนาการเด็กไม่แยกจากวิวัฒนาการของมนุษย์และสรรพสิ่ง มนุษย์จะ

ดำรงอยู่ไม่ได้ถ้าแยกออกจากสิ่งเหล่านี้ ในภูมิปัญญาไทย การศึกษาศิลปวัฒนธรรมและศาสนาเป็นเรื่องเดียวกันคือเรื่องการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวมในมิติของความจริง ความงามและความดี

ด้วยโลกทัศน์ดังกล่าว คนไทยจึงเคารพธรรมชาติและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน การยอมรับในคุณค่าของโลกทัศน์ของคนไทย ทำให้รูปแบบฯ ฉบับนี้รื้อฟื้นพัฒนาขึ้นบนฐานแนวคิดของกายและจิตที่เป็นองค์รวม แต่เนื่องจากทฤษฎีพัฒนาการเด็กและทฤษฎีการเรียนรู้ที่รูปแบบฯ ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาสาระการเรียนรู้และหลักการจัดการเรียนการสอนมาจาก **บริบททฤษฎีตะวันตก** ซึ่งเป็นโลกทัศน์ที่เน้นความจริงเชิงวัตถุ มีวิธีคิดแบบแยกวัตถุออกจากนามธรรม ยอมรับเฉพาะส่วนของวัตถุว่าเป็นความจริงเชิงประจักษ์ แยกความจริงเป็นส่วนๆ เพื่อหาเหตุผล รูปแบบฯ ฉบับนี้จึงยังมีความแปลกแยกจาก **บริบทชีวิตจริง** ด้วยเหตุผลสำคัญ ๒ ประการคือ

๑) วิธีคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กแยกด้านและพัฒนาการแต่ละด้านอธิบายโดยทฤษฎีเดียวหรือหลายทฤษฎีที่มีฐานความคิดต่างกัน ทำให้ยังไม่สามารถนำกลับมามองพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวมในโลกทัศน์แบบไทยที่โลกแห่งวัตถุไม่แยกจากโลกแห่งจิตวิญญาณหรือโลกเหนือวัตถุได้ คนไทยยอมรับความจริงเชิงวัตถุที่เปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยธรรมชาติ แต่ผูกพันลึกซึ้งกับความจริงสูงสุดเหนือธรรมชาติ อันเป็นความจริงนิรันดร์

๒) การนำทฤษฎีตะวันตกสมัยใหม่ที่เน้นการคิดเหตุผลมาใช้ยังมีขอบเขตเฉพาะในโลกทางกายภาพ ในขณะที่ในภูมิปัญญาไทย โลกแห่งกายภาพและโลกแห่งจิตวิญญาณเป็นหนึ่งเดียว การเล่นของเด็กสะท้อนปัญญาญาณที่รับรู้โลกเหนือวัตถุ ซึ่งทฤษฎีพัฒนาการหรือทฤษฎีการเรียนรู้และการสอนเหล่านั้นไม่สามารถอธิบายได้ เนื่องจากมีขอบเขตอยู่เฉพาะการอธิบายความจริงเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสัจชาตญาณและปรีชาญาณ

ตลอดเวลาของการนำรูปแบบนี้ไปศึกษาค้นคว้าต่อในวิทยานิพนธ์ไปประยุกต์ใช้ในศูนย์พัฒนาเด็กที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของนิสิต และนำไปสอน

ในรายวิชา เป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ถือเป็นช่วงเวลาของการเสื่อมสลายของยุคทุนนิยม แจกเช่นการเสื่อมสลายของยุคเกษตรกรรมและยุคอุตสาหกรรมในอดีต การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สหัสวรรษใหม่หลังยุคทุนนิยมเกิดจากหลายปัจจัย ความก้าวหน้า การขยายตัวและวิกฤตทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี สารสนเทศ ระบบนิเวศและสังคม ก่อให้เกิดวิวัฒนาการของระบบวัฒนธรรมและระบบกฎหมายใหม่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่และพระราชดำริอื่นๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ ระบบกฎหมายใหม่ของสังคมไทย ในสหัสวรรษนี้ อย่างไรก็ตามในขณะที่ระบบเก่าที่ล้มเหลวกำลังสิ้นสุดลง ระบบใหม่เพิ่งเริ่มต้นและยังไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาแทนที่ได้ เนื่องจากเวลาที่ผ่านไป คนในสังคมก็ยังดำเนินชีวิตอยู่ในระบบกฎหมายเดิมอย่างต่อเนื่อง และเพิ่งได้รับรู้ระบบกฎหมายใหม่ซึ่งมีโลกทัศน์ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในยุคที่ผ่านมา ความสำเร็จของระบบทุนนิยมและความสำเร็จทางเทคโนโลยีของทฤษฎีวิทยาศาสตร์ทำให้ระบบการคิดและจริยธรรมของมนุษย์คลุมเครือ ไม่กระจ่างชัด วิทยาศาสตร์เป็นการศึกษาเฉพาะทางด้วยวิธีการแยกส่วนและใช้เครื่องมือกลไกพิเศษในห้องทดลอง จึงเป็นเรื่องที่แปลกแยกจากประสบการณ์ในชีวิตจริง จนไม่สามารถเป็นที่เข้าใจและเชื่อมโยงกับการตระหนักรู้ในตนเอง (self) ของคนทั่วไปได้

เพิ่งมาในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นี้เองที่วิวัฒนาการของวิทยาศาสตร์ยุคหลังวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ (Postmodern Science) เริ่มมีบทบาทในระบบกฎหมายใหม่ของคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ วิทยาศาสตร์ (Science) และความเป็นมนุษย์ (Humanity) เริ่มเป็นหนึ่งเดียวกัน ทฤษฎีวิทยาศาสตร์หลายทฤษฎีในยุคนี้ได้วิวัฒนาการร่วมกับกฎหมายตะวันออกมาเป็นหนทางของการพัฒนาความเป็นมนุษย์ภายในตัวนอกเหนือไปจากการสั่งสมความรู้อันเป็นเรื่องนอกตัว

นักวิทยาศาสตร์และนักปรัชญาที่มีทัศนะกว้างไกลได้เชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ เช่น ฟิสิกส์ ดาราศาสตร์ ชีววิทยาเข้าด้วยกัน รวมทั้งเชื่อมโยงวิทยาศาสตร์เข้ากับจิตวิญญาณ Transpersonal Psychology เป็นกระแสล่าสุดของกลุ่มทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ว่าด้วยพัฒนาการ การก้าวพ้นความยึดติด 'ตัวตน' (Self)

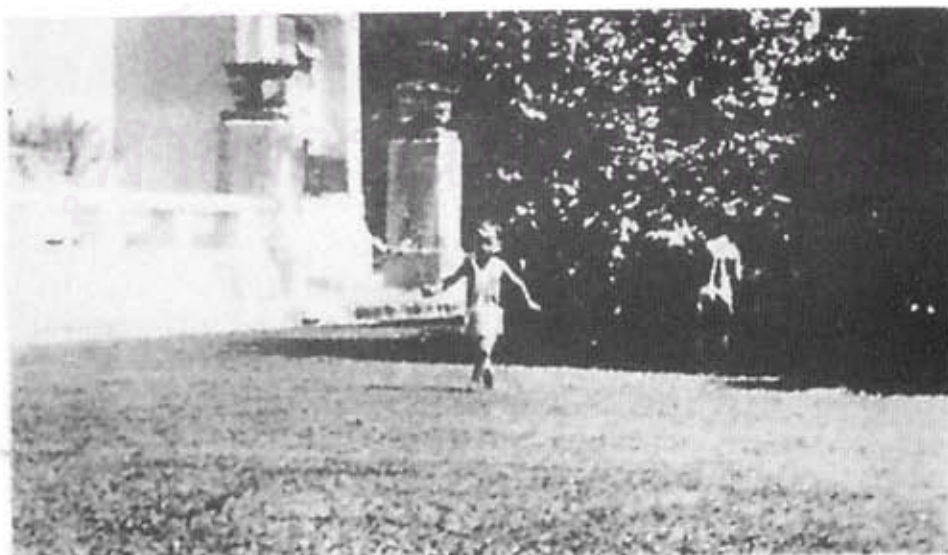
การเปลี่ยนแปลงผ่านยุคสมัยทางประวัติศาสตร์นี้ส่งผลให้มีการทบทวนโลกทัศน์ของรูปแบบฯ ฉบับนาร่องอย่างจริงจัง ประสบการณ์ตลอดเวลาที่ทดลองนาร่องครั้งแล้วครั้งเล่าเพื่อปรับปรุงรูปแบบฯ ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจคนไทยมากขึ้น และเรียนรู้ว่าการศึกษาคือเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านและนำพาเขาไปสู่เป้าหมายของชีวิตได้อย่างผู้มีปัญญา เป็นอิสระจากความหลงต่อเมื่อการศึกษานั้นตอบสนองความต้องการด้านจิตวิญญาณของเขาด้วย มิฉะนั้นชาวบ้านจะถูกผลักดันให้แสวงหนทางเรื่องจิตวิญญาณตามยถากรรมในโลกยุควัตถุนิยม ซึ่งจะทำให้เขาหันมามองในวัตถุแทน รูปแบบฯ ฉบับนี้จะต้องชี้ให้เห็นสังขารที่เป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงโลกแห่งวัตถุกับโลกแห่งจิตวิญญาณ เพื่อช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่อย่างพอเพียงกับธรรมชาติ

จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงพื้นฐาน (Transformative Learning) และทฤษฎีสากลที่อธิบายพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านร่างกาย และจิตวิญญาณเป็นพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดสำหรับการปรับปรุงแบบฯ ฉบับนี้ ซึ่งเชื่อในแนวคิดและหลักการของศาสนาพุทธที่ว่ามนุษย์มีทั้งรูปและนาม (กายและใจ) และเชื่อว่าไตรสิกขาอันประกอบด้วย ศีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา คือหนทางแห่งการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แม้ว่าไตรสิกขาจะเป็นองค์ประกอบที่มีอาจแยกจากกันและกันได้ในการพัฒนาสัญชาตญาณปัญญาญาณและปรีชาญาณของมนุษย์ แต่ความเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกันไปตามพื้นฐานทางพัฒนาการที่แตกต่างกันของผู้เรียนด้วย

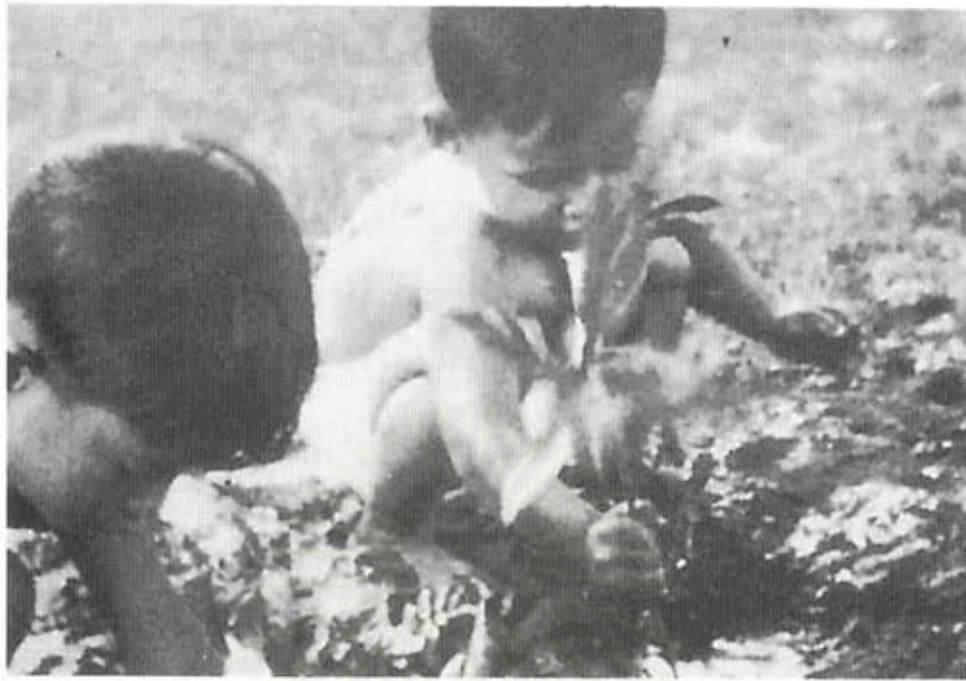
ภารกิจที่ยิ่งใหญ่ในการนำพาชาวไทยให้ดำรงชีวิตอย่างผู้มีปัญญา รู้จักตนเอง และความสัมพันธ์ของตนกับโลก เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของพัฒนาการทาง ปัญญาญาณที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังภาพและคำบรรยายต่อไปนี้จาก หนังสือเจ้านายเล็กๆ ยุวกษัตริย์ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา (หน้า ๗๓-๗๔)

“ในไม่ช้าการเล่นในกองทรายนั้นจะรู้สึกที่ไม่สนุกนัก เพราะเมื่อเอาน้ำเทลงในทราย น้ำก็จะซึมลงไปหมด จึงย้ายกันออกมา เล่นข้างนอก ขุดคลองในดิน นำน้ำมาใส่ให้ไหลมาในคลอง”

“แล้ววิ่งไปเก็บกิ่งไม้ที่พุ่มไม้ วิ่งกลับมา ‘ปลูก’ ไร่ริมคลอง”

“นี่คือการสัมผัสครั้งแรกกับงานชลประทาน และการปลูกป่า”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลเป็นอิสระจากความหลง เป็นไปได้ทั้งในเรื่องกายและจิตวิญญาณ แนวพระราชดำรินี้ในเรื่องเศรษฐกิจ การเกษตร การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ ล้วนเป็นตัวอย่างให้พสกนิกรนำเอาภูมิปัญญาสากลมาใช้ร่วมกับภูมิปัญญาไทยอย่างผู้รู้จักตนเอง สามารถเลือกทางเดินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและพึงพาตนเองได้

๒. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับเป้าหมายของการเป็นมนุษย์และเป้าหมายของการศึกษา

การศึกษาคือการพัฒนากายและใจของคนให้มีความเป็นมนุษย์ที่เป็นอิสระจากความครอบงำของอวิชา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแสดงเป้าหมายสูงสุดของการเป็นมนุษย์ไว้ในเพลงพระราชนิพนธ์ “ความฝันอันสูงสุด” ว่า “จะแน่วแน่แก้ไขในสิ่งผิด.....ไม่ทอดอวยคอยสร้างที่ควร.....ไม่เรรวนพะว้าพะวังคิดกังขา.....หมายผลดงยุติธรรมอันสดใส.....”

ความฝันอันสูงสุด

ทำนอง : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ

คำร้อง : ท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค

ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื่อ	ขอสู้ศึกทุกเมื่อไม่หวั่นไหว
ขอทนทุกข์รุกรโรมโหมมกายใจ	ขอฝ่าฟันผองภัยด้วยใจทะนง
จะแน่วแน่แก้ไขในสิ่งผิด	จะรักชาติจนชีวิตเป็นผุยผง
จะยอมตายหมายให้เกียรติดำรง	จะปิดทองหลังองค์พระปฐมมา
ไม่ทอดอวยคอยสร้างสิ่งที่ควร	ไม่เรรวนระว้าพะวังคิดกังขา
ไม่เคืองแค้นน้อยใจในโชคชะตา	ไม่เสียดายชีวาถ้าสิ้นไป
นี่คือปณิธานที่หาญมุ่ง	หมายผลดงยุติธรรมอันสดใส
ถึงทนทุกข์ทรมานนานเท่าใด	ยังมั่นใจรักชาติองอาจครัน
โลกมนุษย์ย่อมจะดีกว่านี้แน่	เพราะมีผู้ไม่ยอมแพ้แม่ถูกหยัน
คงยืนหยัดสู้ไปใฝ่ประจัญ	ยอมอาสาสู้ก็เพราะปองเทิดผองไทย

ในช่วงเวลาที่ทรงครองราชสมบัติ ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤติการณ์ต่างๆหลายลักษณะ พระองค์ทรงพยายามมาช้านานที่จะปลุกจิตสำนึกของคนไทยให้ดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมและระบบนิเวศอย่างยุติธรรม พระราชดำรัส พระบรมราโชวาท พระราชนิพนธ์รวมทั้งโครงการพระราชดำริทั้งหลายล้วนเป็นตัวอย่างของการจัดระบบวัฒนธรรมและธรรมชาติให้เหมาะสมสอดคล้องกัน พระองค์ทรงใช้เวลาในการพิสูจน์หลักการอันมั่นคงอย่างผู้มีปัญญา เห็นเป้าหมายของชีวิตและเข้าใจภูมิปัญญาไทย พระองค์ทรงเข้าพระทัยในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติว่าการที่มนุษย์จะดำรงชีพอยู่ได้ย่อมต้องมีกิน เคยมีพระราชดำรัสเตือนคนไทยไว้ว่า

“.....มาใหม่นี้ โครงการต่างๆก็เกิดขึ้น โรงงานก็เกิดขึ้นมาก จนกระทั่งคนเขานึกว่าประเทศไทยเป็นเสือตัวเล็กๆ และเป็นเสือตัวโตขึ้น เราไปเห่อว่าจะเป็นเสือ ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง.....แต่ว่าผู้ที่ชอบเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่อาจจะไม่ค่อยพอใจ มันต้องถอยหลังเข้าคลอง มันจะต้องอยู่อย่างระมัดระวัง และต้องกลับไปทำกิจการที่อาจจะไม่ค่อยซับซ้อนนัก คือใช้เครื่องมือที่ไม่หรูหรา อยากรู้ก็ตาม มีความจำเป็นที่จะต้องถอยหลังเพื่อที่จะก้าวหน้าต่อไป และถ้าไม่ทำอย่างที่ว่าก็จะแก่วิกฤตการณ์นี้ยาก.....”

(พระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต)

เมื่อ ๒๔ ปีที่แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็พระราชทานพระบรมราโชวาทในทำนองเดียวกันว่า

“.....การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐาน มั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์ กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่าง รุนแรงอยู่ในเวลานี้.....”

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

อย่างไรก็ตามพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในโอกาสต่างๆ ก็มีสามารถต้านทานวิกฤติของประเทศไว้ได้ การพัฒนาประเทศที่ส่งผล ทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมากจนคนไทยเกือบจะมีชีวิตอย่างพึ่งพาตนเองไม่ได้ อีกต่อไป ทำให้พระองค์ทรงวางแนวทางบริหารดินและน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัย สำคัญในการผลิตอาหารใน “ทฤษฎีใหม่” ทรงแนะนำให้เกษตรกรทำการ เกษตรตามกำลังของตน สะสมประสบการณ์โดยการเลือกใช้เทคโนโลยีและ วิทยาการที่เหมาะสมกับงานขนาดเล็กในชุมชนชนบท เพื่อให้สามารถเรียนรู้ และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างแท้จริง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงย้ำกับประชาชนของพระองค์อยู่เสมอ เรื่องการรู้จักตนเอง และทำสิ่งที่พอเหมาะพอดีกับตน โดยพิจารณาถึง ความถูกต้องจากส่วนลึกของจิตใจ ทรงเห็นว่าวิถีชีวิตของคนไทยแต่เดิมมา ผูกพันใกล้ชิดและสอดคล้องกับธรรมชาติ ทำให้ชีวิตพออยู่พอกินไม่เดือดร้อน ยากลำบาก ในขณะที่คนไทยสมัยใหม่ไม่รู้จักตนเอง จึงแยกตัวจากธรรมชาติ

ไม่รู้จักรักรรมาชาติและคฤคามาธรรมาชาติจันตัวเองเตือดร้อน ทรงตระหนัก ว่า ความรู้เกือวกับธรรมาชาติมีอยู่ใญ่ภูมิปัญญาของชาวบ้าน เกิดจากการรวบรวม คัดเลือกและถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคนด้วยการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ที่พระองค์ทรงค้นหาเพือคิดวิธีการให้ประชาชนของพระองค์มีชีวิตที่พึงพา ตนเองได้ (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๖) ดังกระแสพระราชดำรัสว่า

“ประชาชนนั้นแหละ เขามีความรู้ เขาทำงานมาหลายชั่วคนแล้ว เขาทำกันอย่งดี เขามีความเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าตรงไหนควรทำกสิกรรม เขารู้ว่าที่ไหนควรจะได้บรักษาไว้ แต่ที่เสียไปก็เพราะพวกที่ไม่รู้เรื่อง ไม่ได้ ทำมานานแล้วเลยทำให้สื่่อมว่ามันเป็นไปได้โดยการทำกสิกรรมที่ถูกต้อง”

พระบาทสมเด็จพะเจ้าอยู่หัวทรงวินิจฉัยว่าเหตุการณ์บ้านเมืองที่ วิกฤต เกิดจากคนในสังคมาหลงอยู่ใน “โมหภูมิ” จึงพระราชทานแนวทาง ด้านการศึกษาไว้ในหนังสือพระมหาชนก ตอนที่พระมหาชนกทรงพระราช ดำริว่าจะตั้ง “ปุทะเลียมหาวิชาลัย” ซึ่งเป็นที่ตั้งของความรู้อันยิ่งใหญ่มี ข้อความว่า

“.....เราแน่ใจว่าถึงกาลที่จะตั้งสถาบันแล้ว เป็นสัจจะว่าควรตั้ง มานานแล้ว เหตุการณ์ในวันนีแสดความจำเป็น นับแต่อุปราช โดยเฉพาะ เหล่าอมาตย์ ล้วนจาริกในโมหภูมิทั้งนั้น พวกนี้ขาดทั้งความรู้วิชาการ ทั้ง ความรู้ทั่วไป คือความสำนึกธรรมาตา พวกนี้ไม่รู้แม้แต่ประโยชน์ส่วนตน พวกนี้ชอบผลมะม่วง แต่ก็ทำลายต้นมะม่วง”

พระบาทสมเด็จพะเจ้าอยู่หัวทรงแสดเป้าหมายของการเป็นมนุษย์ อีกครั้งในหนังสือพระมหาชนก ทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ สอนให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่งอิสระและกลมกลืนกับธรรมาชาติ โดยการมีชีวิต ที่พอเพียง รู้จักพอเพียงใใจและพอเพียงที่รับจากธรรมาชาติ ดำรงชีวิตอย่ง เรียบง่าย พอกิน พออยู่ มีขนบธรรมเนียมที่สร้างสรรค์ละเอียดอ่อนใใจ

เมื่อเป้าหมายของการเป็นมนุษย์เป็นเช่นนั้น เป้าหมายของการศึกษาคือ การพัฒนาคนให้มีความเพียรที่บริสุทธิ์ ด้วยศรัทธาอันไม่สิ้นสุดที่จะเป็นอิสระจากอวิชชาที่มีต่อความสัมพันธ์ของตนกับโลก ดังที่พระมหากษัตริย์บำเพ็ญเพียรอย่างไม่หวังผลในการว่ายน้ำในมหาสมุทรตลอด ๗ วัน ๗ คืน ด้วยศรัทธาอันแน่วแน่ในพระราชภารกิจในโลก

๓. รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยเพื่อชีวิตที่พอเพียง

ผู้วิจัยปรับปรุงรูปแบบฯ ฉบับนี้โดยพยายามเข้าใจโลกทัศน์ของคนไทยเพื่อหาหนทางด้านการศึกษาที่ช่วยให้คนไทยบรรลุเป้าหมายของชีวิต ไม่หลงพึงพาสິงเหนือธรรมชาติหรือพึ่งพาวัตถุจนไม่พึ่งตนเอง แต่ดูเหมือนแนวทางการศึกษาที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายของชีวิตดังกล่าวจะสวนทางกับกระแสความคิดหลักในสังคมที่โลกแห่งวัตถุ คือที่พึ่งแห่งเดียวของมนุษย์ มีแต่แนวคิดจากพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท พระราชนิพนธ์ โครงการพระราชดำริ ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ให้แสงแห่งปัญญาและเป็นหลักใจให้ความเชื่อมั่นแก่ผู้วิจัยว่าต้องซื้อตรงต่อข้อค้นพบเพื่อเสนอทางเลือกใหม่อันเป็นทางรอดและต้องเป็นทางหลักให้กับการศึกษา ที่แล้วมา แม้ว่ารูปแบบฯ ฉบับนี้ร่องได้พัฒนาจากความรู้ในพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย นอกเหนือจากความรู้ในตำราจากทฤษฎีสากล แต่ในระยะต้นรูปแบบฯ ยังมีลักษณะของการนำทฤษฎีซึ่งเป็นความรู้นอกวัฒนธรรมเข้าไปพยายามเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวิถีการเรียนรู้เกี่ยวกับโลกแห่งวัตถุและโลกแห่งจิตวิญญาณของเด็กมากกว่าได้มองเห็นว่าสาระการเรียนรู้มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตของเด็กและเป็นสาระที่เกิดจากสัญชาตญาณ ปัญญาญาณ และปรีชาญาณของคนไทยซึ่งสามารถนำมาจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับลักษณะและความต้องการของคนในชุมชน บนจุดยืนที่ชัดเจนของการศึกษาเพื่อชีวิตที่พอเพียงได้

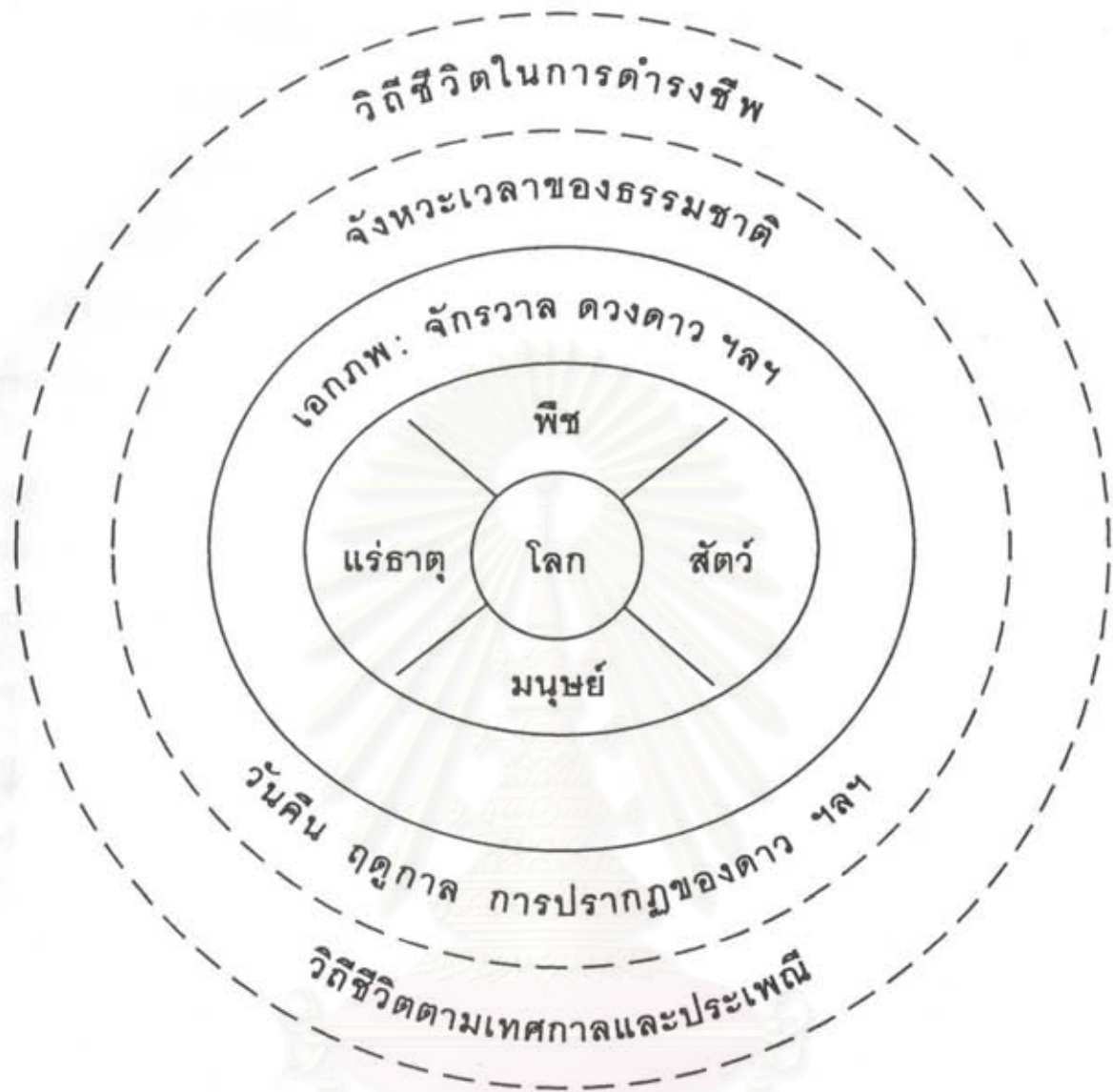
การจัดการเรียนการสอนส่วนหนึ่งยังมีลักษณะแยกห้องเรียนจากชีวิตจริง นอกจากนี้การจัดสาระและประสบการณ์ยังแปลกแยกจากวิถีชีวิต เนื่องจากยังไม่สามารถเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่น(ความรู้ในตัวคน)กับทฤษฎีสากล(ความรู้ในตำรา)ได้อย่างกลมกลืน รูปแบบฯฉบับนี้พยายามพัฒนาให้มีคุณสมบัติของการศึกษาที่ยั่งยืน โดยการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ด้วยการใช้ภูมิปัญญาอันเป็นความรู้ติดแผ่นดินและทรัพยากรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กอย่างมีทิศทาง

ด้วยเหตุนี้รูปแบบฯนี้ จึงพัฒนาต่อจากรูปแบบฯฉบับนำร่องในหลายส่วน โดยใช้เวลาอีกหลายปีศึกษาค้นคว้าในวิทยานิพนธ์อีกหลายเรื่อง เพื่อให้สาระและหลักการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจิตวิทยาของคนไทย เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของการเป็นมนุษย์ที่เป็นอิสระ เรื่องสำคัญที่ศึกษาเพิ่มเติมได้แก่การเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมถิ่น อันเป็นภาษาแม่และวัฒนธรรมแรกของเด็ก ควบคู่กับภาษาและวัฒนธรรมไทยกลางในโรงเรียน การพัฒนาครูให้ใช้ภาษาและศิลปวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม การเรียนการสอนด้วยสิ่งแวดล้อมอันเป็นธรรมชาตินอกห้องเรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการกำหนดสาระการเรียนรู้บนพื้นฐานของภูมิปัญญาอันหลากหลายในท้องถิ่น

ส่วนที่นำเสนอในที่นี้คือสาระและประสบการณ์ในวิถีชีวิตไทยอันเป็นแกนของการเรียนรู้ในรูปแบบฯฉบับนี้

๓.๑ สาระที่เป็นวิถีชีวิต

แม้ว่าคนไทยจะมีชีวิตแบบสังคมเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ โดยสร้างสิ่งแวดล้อมทางวัตถุหุ้มตัวเองจากธรรมชาติให้แน่นหนาขึ้นทุกที่ มนุษย์ก็ยังเป็นส่วนของธรรมชาติ วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติยังเป็นแกนในการดำรงชีวิตอยู่เสมอ สาระที่เป็นวิถีชีวิตครอบคลุมธรรมชาติที่อยู่รอบตัว และกิจกรรมของมนุษย์อันเป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ องค์ประกอบของสรรพสิ่งและความสัมพันธ์ระหว่างจังหวะเวลาในธรรมชาติกับวิถีชีวิตของมนุษย์

_____ องค์ประกอบของสรรพสิ่งในธรรมชาติ

----- ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวะเวลาในธรรมชาติกับวิถีชีวิตของมนุษย์

สาระเบื้องต้นที่สัมพันธ์สูงสุดต่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระของมนุษย์ และจำเป็นต่อการศึกษาเพื่อชีวิตที่พอเพียงคือ ลักษณะและความเป็นไปของสรรพสิ่งในธรรมชาติรอบตัวเด็ก รวมทั้งความเป็นเหตุปัจจัยต่อกันและกัน อีกทั้งต่อวิถีชีวิตของเด็กและชุมชน

สาระเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ประมวลไว้ในแผนภูมิข้างต้น เป็นแนวทางที่เสนอให้แต่ละท้องถิ่นใช้ในการค้นหาสาระจากสภาพธรรมชาติและวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนให้สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการสำคัญของรูปแบบฯเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่เป็นอิสระ แนวคิดและหลักการดังกล่าวมีใจความสำคัญดังต่อไปนี้

- มนุษย์ โลก และจักรวาลอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเดียวกัน การตื่นและการหลับของมนุษย์สัมพันธ์กันและสัมพันธ์กับสิ่งอื่น เจกเช่น กลางวันและกลางคืน ความสว่างและความมืด เป้าหมายของการศึกษาคือ การช่วยให้เด็กเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องกลมกลืนกับกฎเกณฑ์แห่งความสมดุลในธรรมชาติ

- เมื่อใดที่มนุษย์เห็นกายของโลกในกายของตน และตระหนักถึงจังหวะลมหายใจและชีวิตของโลกในจังหวะลมหายใจและชีวิตของตนเอง เมื่อนั้นเขาจะมีชีวิตที่เป็นอิสระจากความหลง ผู้ใหญ่ต้องเห็นสังขารว่าตนเป็นหนึ่งในเดียวกับธรรมชาติ และเห็นความสับสนเื่องของตนเองในสิ่งแวดล้อมและกาลเวลา เพื่อเป็นแบบอย่างแก่เด็กในการเลือกทางเดินชีวิตที่มีอิสระและเป็นสุขอย่างผู้รู้จักตนเองและรู้จักความสัมพันธ์ของตนกับโลก

- ชีวิตเกิดมาจากธรรมชาติ และด้วยการแบ่งปัน ชีวิตจึงยืนยาว เมฆบนฟ้ากลายเป็นฝนลงสู่ดิน ให้น้ำต้นไม้ได้เติบโตและเป็นที่พักพิงแก่ชีวิตน้อยใหญ่ ใบไม้และดอกไม้ร่วงหล่นกลายเป็นดินเพื่อการเกิดใหม่ของเมล็ด การศึกษาต้องช่วยให้เด็กตระหนักในธรรมชาติแห่งการเสียสละเพื่อการเกื้อกูลกันและกันในธรรมชาติ

- วันใหม่ ฤดูกาลใหม่ นำตื่นตาตื่นใจสำหรับเด็กเสมอ บทเรียนจากธรรมชาติ ยิ่งใหญ่มหัศจรรย์ บริสุทธิ์งดงามและน่าศรัทธาไม่มีที่สิ้นสุด ธรรมชาติเป็นครู เป็นประสบการณ์และเป็นสื่อการสอนที่ดีที่สุดสำหรับการศึกษาเพื่อชีวิตที่พอเพียง

สาระที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของเด็กย่อมสอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความต้องการของเด็ก สาระดังกล่าวเอื้อต่อการเรียนรู้ตาม บริบทของท้องถิ่น และมีความต่อเนื่องของการเรียนรู้ในโรงเรียนกับนอก โรงเรียน

สาระเช่นนี้มักเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่มีการเตรียมการล่วงหน้า ครูจำเป็นต้องเข้าใจแนวคิดและหลักการของรูปแบบข้ออันเป็นแก่นสารที่เด็กพึง ได้จากวิถีชีวิตเป็นเบื้องต้น เพื่อปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างและพิจารณาว่าควร ชี้นะ สนับสนุนหรือปล่อยให้เด็กสังเกตและเรียนรู้ด้วยตนเอง สัจธรรม ของธรรมชาติมีอยู่ในภูมิปัญญาไทย และปรากฏเด่นชัดในเพลงพระราช นิพนธ์หลายเพลง จังหวะและวงจรของธรรมชาติอันได้แก่ การเกิด การ เจริญเติบโต และการเสื่อมสลาย ถูกถ่ายทอดไว้อย่างไพเราะงดงามใน เพลงพระราชนิพนธ์เช่น ไกลรุ่ง ยามเย็น ลมหนาว สายฝน (ดูเนื้อร้อง ในภาคผนวก) ยิ่งเด็กตระหนักในธรรมชาติดังกล่าวมากเท่าใด เขาก็จะยิ่ง ดำเนินชีวิตได้กลมกลืนกับธรรมชาติได้มากเท่านั้น แม้ว่าในยุคนี้เทคโนโลยี จะทำให้มนุษย์พึ่งพาธรรมชาติน้อยลงแต่ถ้ามนุษย์มีชีวิตอยู่อย่างไม่สัมพันธ์ กับธรรมชาติ มนุษย์ก็จะทำลายตนเองในที่สุด

ด้วยโลกทัศน์ของคนไทยผู้พึ่งพาธรรมชาติมาตลอดและเห็นพลังของ ธรรมชาติเหนือชีวิตของตน เราจึงเคารพและระลึกคุณธรรมชาติ เพลง พระราชนิพนธ์ “สายฝน” แสดงถึงโลกทัศน์แบบไทยที่เคารพความทรง ลีทธิ์ของธรรมชาติ ฝนคือน้ำทิพย์ที่พระพรหมประทานแก่ชีวิตบนโลก เทศกาลงานประเพณีต่างๆของไทยล้วนแสดงให้เห็นวิถีคิดของคนไทยที่เชื่อมโยง รูปธรรมกับนามธรรมอย่างลึกซึ้งเสมอ พิธีแรกนาขวัญ ตรุษสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีลอยกระทง ฯลฯ ล้วนสะท้อนการเชื่อมโยง ดังกล่าวของคนไทย พิธีแรกนาขวัญ พิธีเปลี่ยนเครื่องทรงของพระแก้ว มรกตเป็นตัวอวยงที่ชัดเจนของวัฒนธรรมหลวงที่เชื่อมสัมพันธ์กับความ

เปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ประเพณีและพิธีการเหล่านี้แตกต่างกันไปตาม
สภาวะของธรรมชาติและสภาพในการทำมาหากิน เช่น ในวัฒนธรรม
อีสาน ฮีตสิบสอง คือ การทำบุญทุกเดือนตลอดทั้งปี บุญบังไฟ เป็นการ
ทำบุญเพื่อขอฝนในเดือนพฤษภาคม เทศกาลงานประเพณีเป็นวิธีการที่
คนไทยทั้งในวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมหลวง เชื่อมความสัมพันธ์
ระหว่างธรรมชาติ กับจิตวิญญาณของตน

นศ 0512 6.
W 445
2550
เลขทะเบียน 000592
ในเดือนปี ๒๕๖๒

๓.๒ ประสบการณ์การเรียนรู้ในวิถีชีวิต

วิถีชีวิตของมนุษย์ สัตว์และพืช ถูกกำหนดด้วยจังหวะเวลา
ของโลกและจักรวาล ไม่ว่าจะเป็นกลางวัน กลางคืน น้ำขึ้น น้ำลง ฤดูกาล
จนกระทั่งถึงการปรากฏของดวงดาวบางดวงบนฟากฟ้าอย่างสม่ำเสมอใน
ประวัติศาสตร์ ในเมืองไทยจังหวะเวลาอันเป็นผลจากการที่โลกโคจรรอบดวง
อาทิตย์ปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน ฤดูฝนเปรียบเหมือนลมหายใจออกของโลก
ชีวิตใหม่เติบโตและออกสู่โลกกว้าง ฤดูแล้งเปรียบเหมือนลมหายใจเข้า
ชีวิตต่างๆกลับเข้ามาเก็บตัวอีกครั้งเพื่อรอคอยการเกิดใหม่ในฤดูถัดไป ดิน
น้ำและลมบนโลก ความอบอุ่นจากดวงอาทิตย์ รวมทั้งอิทธิพลของดวงดาว
ต่างๆซึ่งเกื้อหนุนชีวิตมนุษย์ เป็นความรู้เบื้องต้นที่การศึกษาได้มองข้าม
จนมนุษย์ทำลายทั้งธรรมชาติและตนเองโดยไม่รู้สึกรู้สึ ทฤษฎีใหม่ของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับธรรมชาติ
และวิธีการบริหารดินและน้ำซึ่งเป็นธาตุสำคัญของชีวิต การส่งเสริม
ประสบการณ์ของรูปแบบฯฉบับปรับปรุงเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสและ
เห็นคุณสมบัติและคุณค่าของอาณาจักรของแร่ธาตุ อาณาจักรของพืช
อาณาจักรสัตว์ อาณาจักรของมนุษย์ และอาณาจักรของดวงดาวอย่างสัมพันธ์
สืบเนื่องกัน

ภาคเรียนแรกของเด็กเริ่มต้นหลังฤดูแล้งในเดือนเมษายนที่ดวง
อาทิตย์ส่องแสงแรงกล้าที่สุดในรอบปี พื้นดินเก็บความร้อนไว้จนแห้งแตก

ระแหง ลมมรสุมตะวันตกพัดพาฝนมาโปรยปรายให้ความชุ่มชื้นแก่ผืนดิน เมล็ดพืชที่ฝังอยู่ในดินและสัตว์น้อยใหญ่ที่จำศีลในฤดูแล้งเปรียบเหมือนทารกในครรภ์ของแม่พระธรณี เมฆครีမ်บนฟ้าช่วยบดบังความร้อนให้แก่ทารกน้อยๆ เมื่อฝนพริ้ว เมล็ดพืชในดินที่รอคอยการเกิดได้รับความชุ่มฉ่ำจากหยาดฝนและความอบอุ่นจากดินที่ระอุขึ้น หน่ออ่อนต่างๆ เริ่มแทงขึ้นรับแสงตะวัน ชีวิตใหม่พากันเติบโตรับสายฝน โลกดูเขียวขจีไปทั่ว ในที่ลุ่มน้ำเจิ่งนองเป็นเว้งกว้าง กลิ่นผืนดินไฉ่เบื่องล่าง ทุกชีวิตเคลื่อนไหวอย่างมีพลังหลังจากเก็บตัวมาตลอดฤดูแล้ง กระแสน้ำจากต้นน้ำลำธารไหลเชี่ยว แม่น้ำท้องทะเลก็มีคลื่นลมแรง

ช่วงนี้ดินอ่อนตัว เด็กๆสามารถได้เรียนรู้เกี่ยวกับดินและชีวิตต่างๆ ที่อาศัยดินได้โดยทำกิจกรรมเพาะปลูกซึ่งเริ่มจากการเตรียมดิน ดังเช่น ชาวนาเตรียมดินตั้งแต่ปั้นแต่งคันนา ไถดินในชั้นต่างๆ สลับกับการหว่านข้าว แยกต้นกล้า ปักดำและปลูกซ่อม การทำนาแปลงเล็กๆด้วยตนเองเป็นกิจกรรมที่เด็กสนใจมาก เพราะโดยปกติเด็กจะไม่สามารถมีส่วนร่วมในการทำนาของครอบครัวมากนัก เนื่องจากบางครั้งคันนาสูงและน้ำในนาค่อนข้างลึก การทำงานเตรียมดินในช่วงนี้ เด็กจะได้เห็นไส้เดือน กบ คางคก หอย ทากและสัตว์อื่นๆมากมาย

เมื่อฝนตกชุกขึ้นจนน้ำนอง เด็กๆสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับน้ำและชีวิตที่อาศัยน้ำได้ เขาจะเห็นฝูงมดหนีน้ำ ได้ยินเสียงปลาकिनมดหรือกระโดด ฮุบแมลง แมงปอฝูงใหญ่บินตอมข้าวอ่อน เห็นชนิดต่างๆ และหน่อไม้ขึ้นชุก ผู้ใหญ่จะพากันไปเก็บเห็ดหาหน่อไม้ เด็กจะได้ติดตามไปและได้เรียนรู้ ลักษณะและชนิดของเห็ดและหน่อไม้ที่นำมาเป็นอาหาร บางครั้งผู้ใหญ่ก็พากันไปช้อนปู ปลาและกุ้งฝอยที่มากับน้ำ มาทำอาหารเก็บไว้กินตลอดปี

ในเดือนพฤษภาคม เมื่อครูและเด็กพากันไปเดินชมธรรมชาติ
ใกล้ๆโรงเรียน เด็กๆได้เห็นแปลงข้าวที่กล้าอ่อนแทงต้นจากดินชั้น
รับแสงแดดและสายฝน อีกทั้งแปลงที่เพิ่งเริ่มไถตะเตรียมดิน

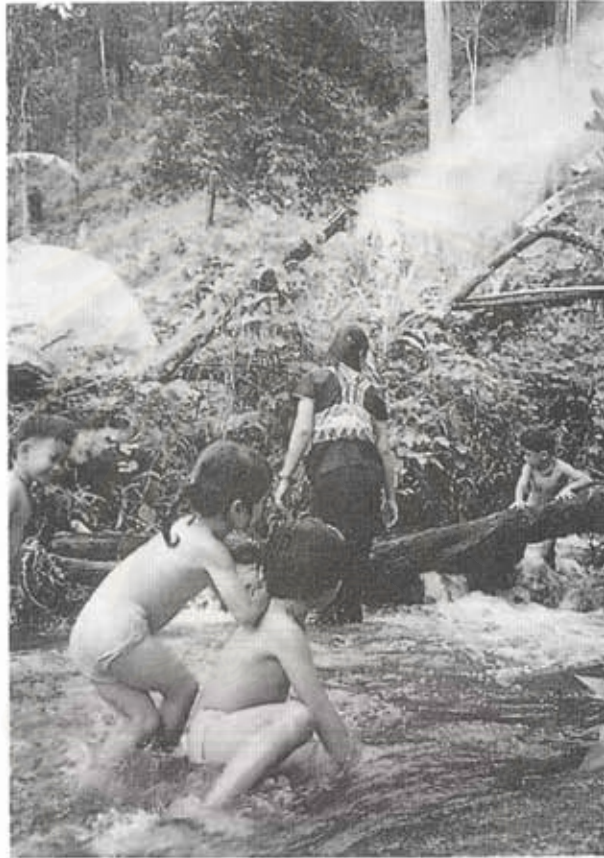
เมื่อข้าวเริ่มตั้งท้อง จะมีน้ำนมข้าว คนเฒ่าคนแก่จะทำน้ำนมข้าวไป
ถวายพระในช่วงเข้าพรรษา และเด็กมีโอกาสร่วมหรือร่วมรับรู้กิจกรรมในวิถี
ชีวิตท่ามกลางธรรมชาติเหล่านี้ ช่วงนี้ ดิน พืช และสัตว์ทั้งในดินและน้ำจะ
ปรากฏให้เห็นบนโลกมากกว่าช่วงอื่น จึงเป็นเวลา que เด็กจะได้เห็นความ
สัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันของชีวิตเหล่านั้นได้ชัดเจน

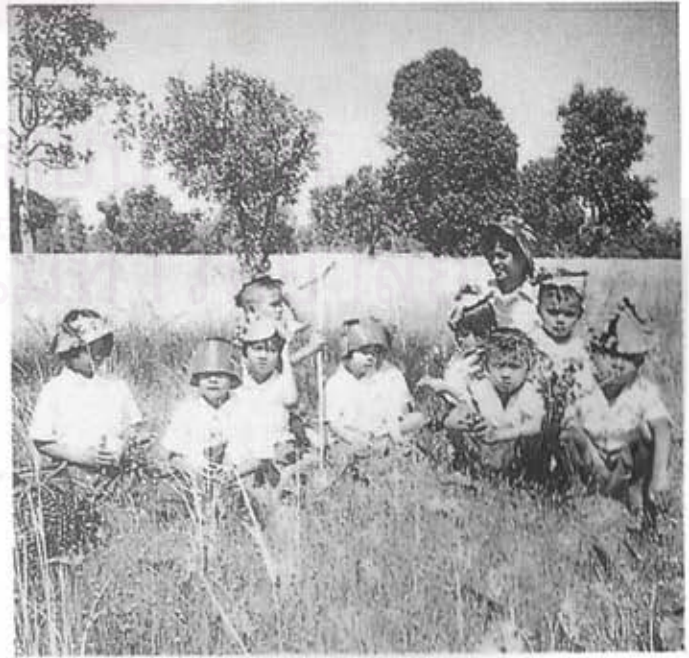
เมื่อการเก็บเกี่ยวข้าวรุ่นแรกเสร็จสิ้นลง
เด็ก ๆ พวกกันจัดขบวนแห่ “แม่ข้าว”
ไปบอกบุญขอข้าวสารจากเพื่อนบ้าน
เพื่อร่วมกันทำข้าวต้มมัดถวายพระ
ในงานบุญประจำเทศกาล

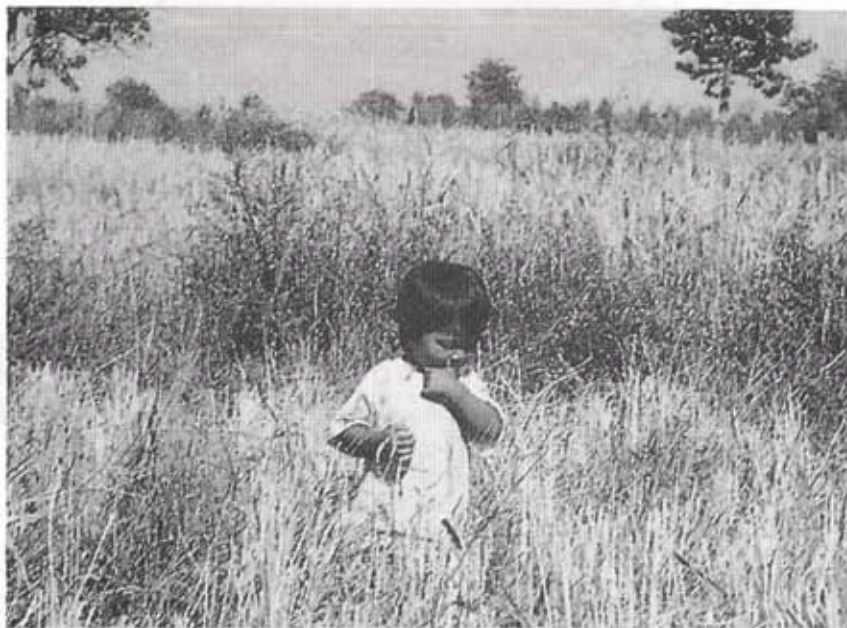
เมื่อฝนตกมากขึ้นเรื่อยๆ จนเต็มต้นน้ำคลอง เด็กๆ มักชวนกันเล่นน้ำอย่างสนุกสนาน ผุงควายพากันลอยคอในน้ำอย่างมีความสุข บางครั้งเด็กๆ ก็ลงเล่นน้ำกับควายของตน ภาคเรียนแรกจบลงในฤดูน้ำหลากที่คุณสมบัติของน้ำปรากฏเด่นชัด ช่วงนี้ครูและเด็กสามารถทำกิจกรรมเกี่ยวกับน้ำ เช่น ประดิษฐ์เรือ แพ สร้างเขื่อน ทำน้ำตก สร้างบ่อปลา

ภาคเรียนที่สองเริ่มต้นปลายฤดูฝนต้นฤดูหนาวในเวลาที่รวงข้าวสุก
ผืนนาดูเหลืองอร่ามไปทั่ว ดอกไม้ตามทุ่งพากันชูช่อบานสะพรั่ง เด็ก
สามารถเก็บใบไม้ ดอกหญ้าต่างๆมาทำเป็นหมวก ช่อดอกไม้แห้ง นำฟาง
หญ้ามาทำตุ๊กตา แจกัน ของเล่นของใช้ต่างๆ เขาอาจเก็บเกี่ยวข้าวในนา
เล็กๆของตน

ในขณะที่ชาวนาเก็บเกี่ยวข้าวไว้สำหรับปีต่อไป คนและสัตว์อื่นก็เริ่มเตรียมนกเก็บอาหารไว้กินตลอดปีเช่นกัน เมื่อที่ชาวนาขนข้าวเปลือกใส่ยุ้งฉาง ทำกองฟางไว้ให้วัวควาย สัตว์อื่นๆ เช่น กระจง กระจงก็เริ่มสะสมเมล็ดพืชไว้ในโพรง ครูและเด็กสามารถเตรียมเก็บเมล็ดพันธุ์ผัก ผลไม้ดอกไม้เพื่อไว้ปลูกในปีต่อไปได้เช่นกัน

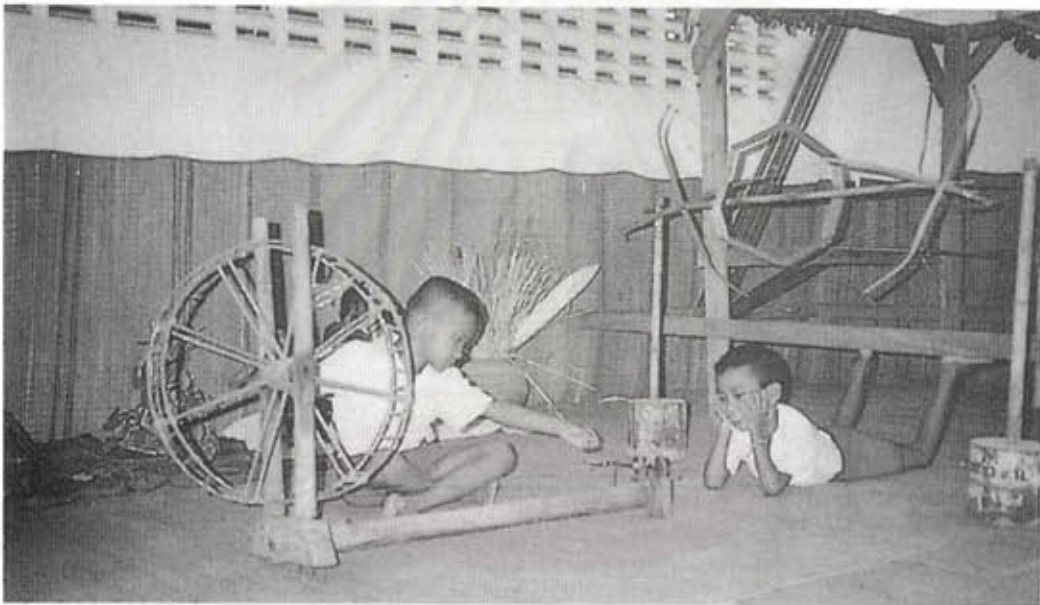

ท่ามกลางรวงข้าวสุกเหลืองอร่ามบนผืนนาที่ไกลสุดตา ครูผ่านไปเห็นเด็กน้อยที่จะมาเข้าเรียนปีการศึกษาหน้ากำลังยืนแหะเมล็ดข้าวเปลือกใกล้ๆแม่ซึ่งก้มเกี่ยวข้าวอยู่ จึงร้องทัก แม่ของเด็กน้อยรีบตะโกนบอกว่า “มันยังฟังภาษาลาวบ่ออกพروقครู มันฟังออกแต่สวย”

บักโต่นเล่าว่า “หลังเกี่ยวข้าวแล้ว พ่อไปรับจ้างตัดอ้อยที่จังหวัดชลบุรี
แม่ไปขายขนมนางเล็ดกับน้อง ส่วนผมพาควายไปนา” ครอบครัวที่อบอุ่น
ของบักโต่นนั่งรวมกันอยู่ใต้ถุนบ้าน หน้าก็ทอผ้าห่มของแม่

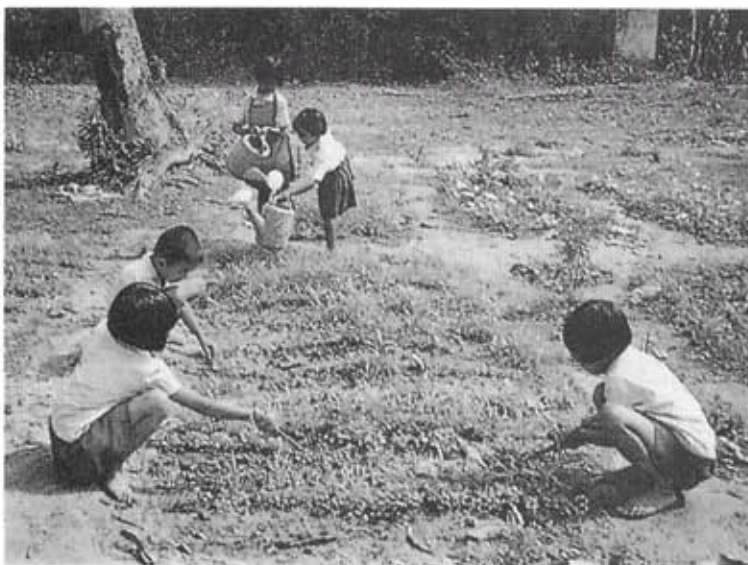

ครู ผู้ปกครองและชาวบ้านในชุมชนช่วยกันสร้างอุปกรณ์ทอผ้าขนาดเล็กในห้องเรียน เด็ก ๆ มีความสุขที่ได้ลองทอผ้าเองและสามารถใช้อุปกรณ์เหล่านั้นได้คล่องแคล่ว เพราะเคยเห็นผู้ใหญ่ทำอยู่เป็นประจำ

เมื่ออย่างเข้าเดือนพฤศจิกายน ดวงอาทิตย์โคจรห่างโลกไปทุกที กลางวันเริ่มสั้นลงและกลางคืนยาวขึ้น ดวงจันทร์โคจรใกล้โลกขึ้นเรื่อยๆ น้ำท่วมทุกหนทุกแห่งเต็มฝั่ง ช่วงนี้เด็ก ๆ สามารถเตรียมประดิษฐ์กระทิ์ปโคมไฟและกระทงเพื่อบูชาคุณแม่พระคงคาที่ประทานน้ำสำหรับพืชพันธ์ธัญญาหารในปีนี้ พระจันทร์เต็มดวงสุกสว่างที่สุดในคืนลอยกระทง หลังจากนั้นน้ำจะค่อย ๆ ลดลง ลมมรสุมที่ชุ่มชื้นอบอวลจากไป ลมเหนือที่แห้งแล้งหนาวเย็น

เข้ามาเยือนแทน คำคินยาวนานขึ้น พร้อมกับอากาศที่หนาวเย็นลงจน บางครั้งต้องก่อไฟผิงจึงจะอบอุ่นพอ ไฟคือความสุขสว่างในคำคินฤดูหนาว ลมหนาวพัดใบไม้แห้งโปรยปลิวลงปกคลุมดินราวกับจะห่มผ้าให้เมล็ดพืชน้อยๆ ที่ฝังตัวอยู่ใต้แม่พระธรณี ในช่วงเดียวกันนี้ ชาวบ้านก็เริ่มทอผ้าห่มไว้ใช้ พื้นดินเปียกชุ่มสีดำน้อยๆแห่งลง ฤดูสีเขียวเริ่มปรากฏบนผิวดิน สีเขียวขจี ของใบไม้สดในฤดูฝนค่อยๆหายไปจากโลก เหลือแต่สีเหลือง ส้ม แสด แดง น้ำตาลของใบไม้แห้ง ใบไม้หลากสีนี้สามารถนำมาประดิษฐ์เป็นของเล่น เช่น ว้าว กังหันลม อีกทั้งยังสามารถนำมาใส่ในหลุมปุ๋ยหมักเพื่อทำดิน ผสมสำหรับการเพาะปลูกในฤดูต่อไปได้ เด็กๆจะได้เรียนรู้ว่าแม้แต่พืชก็ สละตัวให้แก่ดิน เพื่อการเกิดของต้นใหม่ในฤดูถัดไป

เด็ก ๆ ช่วยกันดูแลหลุมปุ๋ยหมัก เล็ก ๆ หลังโรงเรียนโดยเก็บ ใบไม้แห้งใส่หลุมและรดน้ำ ใบไม้แห้งเหล่านั้น ปุ๋ยที่ได้นำไป ใช้ในสวนครัวใกล้กันนั่นเอง

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

กลางฤดูแล้ง ราวเดือนมกราคมถึงมีนาคม ต้นไม้หลายชนิดผลัดใบสิ้น
ออกดอกบานเต็มต้น ช่วงนี้เป็นเวลาของการเติบโตสูงสุด ฝั่งและผีเสื้อ
พากันบินตอมดอกไม้ สร้างสีสันงดงามแก่โลก

ปริศนาธรรม

“ครูชา

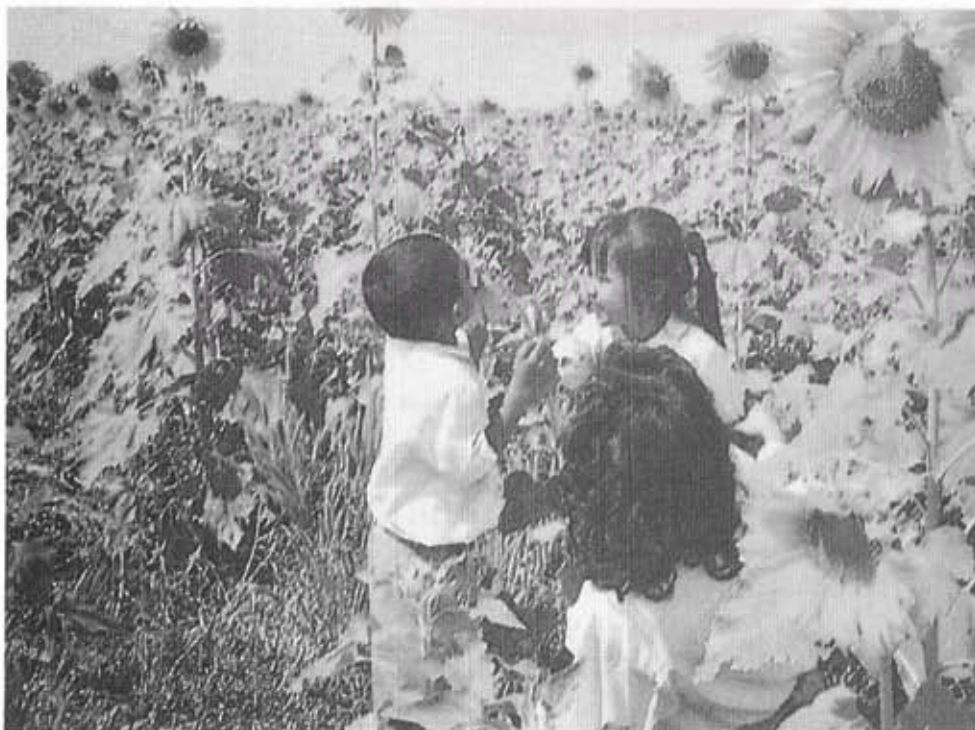
ดอกตูม ๗ นั้นคือ

(เปรียบเหมือน)

พวกหนู ดอกกัม ๗

คือครู ตรงกลางหอม

ด้วยคะ”

ในฤดูนี้ท้องฟ้าสีครามสดใสไร้เมฆ ลมเหนือพัดแรง ในบางที่ว้าวสามารถลอยลมอยู่บนท้องฟ้าได้ข้ามวันข้ามคืน บางครั้งเด็กๆจะได้ฟังเสียง “ดูยดูย” ลอยตามลมมาจากว้าวที่ชาวบ้านผูกไว้ ยามค่ำคืนเด็กบางคนได้มีโอกาสไปที่ค้ำห้ำงนากับพ่อแม่ ได้นอนดูดาว ฟังพ่อแม่ร้องเพลงเห่กล่อมด้วยความรักให้นอนหลับฝันดี

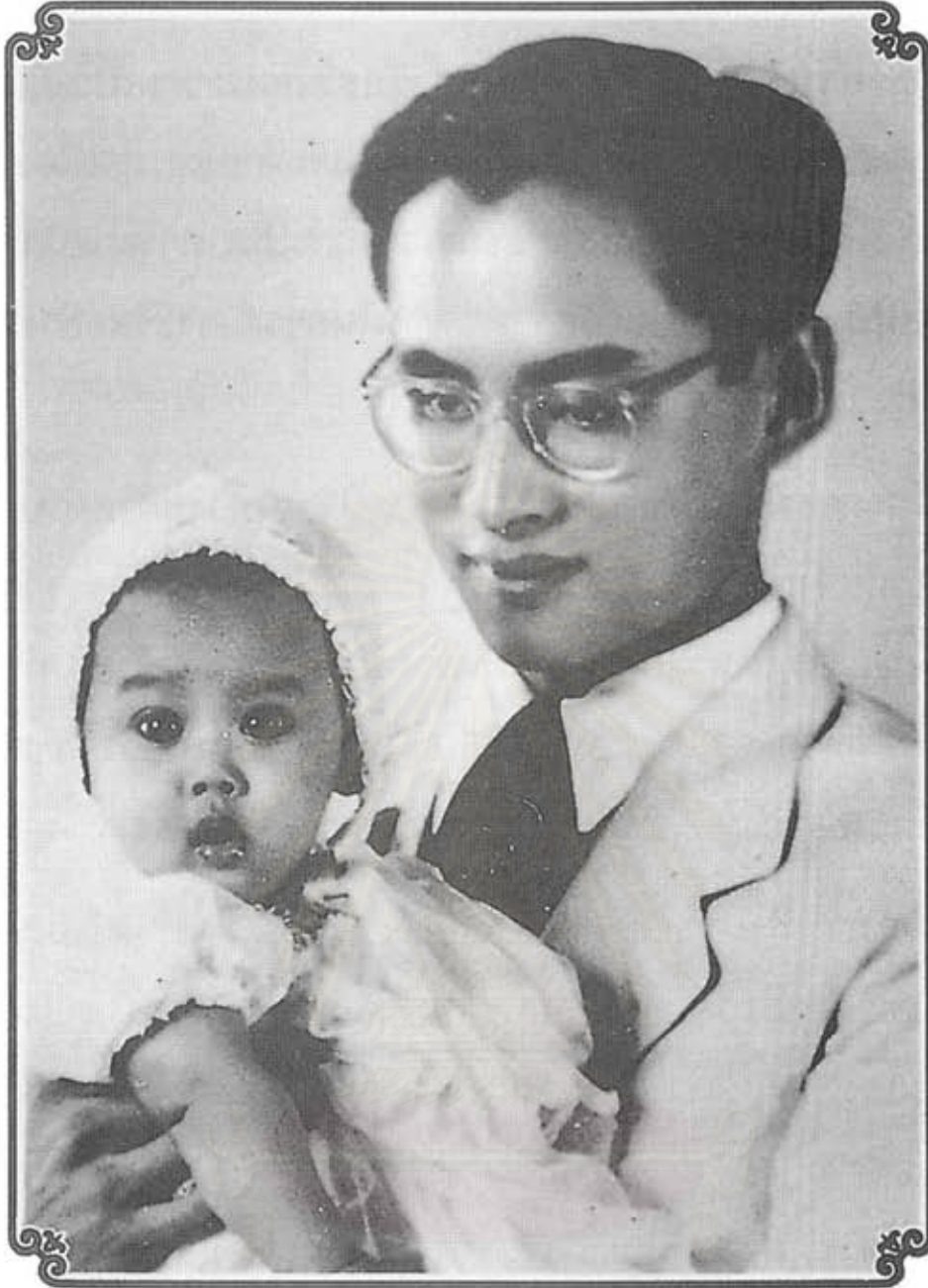
“ว้าวลอยแคว้งไปหน่อย เอาหางลงมาจุ่มน้ำเสียนิด เดี่ยวก็ขึ้นโลด”

การเรียนภาคปลายจบลงในฤดูแล้งที่พ่อแม่ว่างจากการเก็บเกี่ยว ครอบครัวจะรอเวลาที่ทุกคนมาพร้อมหน้ากันในตรุษสงกรานต์ ในช่วงนี้ความแรงกล้าสูงสุดของดวงอาทิตย์อันเป็นพลังแห่งชีวิตเดือนให้เขารู้ว่ารอบปีใหม่กำลังจะเริ่มขึ้นอีกครั้ง

สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่จำเป็นมากในการพัฒนาปัญญาให้รู้จักใช้เหตุผลอย่างแยกคางและต่อเนื่องกันทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ภายใต้อัจฉริยธรรมสากลของวงจรการเกิด การตาย การเสียสละสิ่งที่มีอยู่เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ และความจำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีสมดุลในโลกแห่งวัตถุและโลกแห่งจิตวิญญาณ

แม้ว่าการพัฒนาปัญญาดังกล่าวจะเป็นหนทางสู่ชีวิตที่เป็นอิสระแต่การคิดเหตุผลอย่างต่อเนื่องแยกคางเป็นเรื่องที่เกินระดับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ดังนั้นสิ่งที่เหมาะกับการเรียนรู้ของเด็กคือ การซึมซับท่าที วิธีคิด และวิธีปฏิบัติตัวของครูและผู้อบรมเลี้ยงดูในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ มีอิสระและเป็นสุขอย่างผู้รู้จักตนเองและรู้จักความสัมพันธ์ของตนกับโลก

สาระการเรียนรู้ของรูปแบบฯ ที่กล่าวมานี้เป็นส่วนที่สัมพันธ์กับวิถีธรรมชาติ ชีวิตและภูมิปัญญาไทยในทุกด้านและสะท้อนให้เห็นอัจฉริยธรรมที่เป็นผลเชื่อมโยงโลกแห่งวัตถุกับโลกแห่งจิตวิญญาณ จึงใช้เป็นแกนในการจัดประสบการณ์ตามพัฒนาการของเด็ก อย่างไรก็ตามสาระเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรม และประสบการณ์ของเด็กที่นำเสนอนี้ เป็นพื้นฐานที่จำเป็นยิ่งในการเข้าถึงจิตใจคนไทยและอัจฉริยธรรมในภูมิปัญญาไทยข้อค้นพบภาคสนามตลอดเวลาที่ผ่านมาชี้ประเด็นหน้าคิดหลายประการ แต่ประเด็นเหล่านั้น ยังไม่สามารถก่อให้เกิดปัญญาได้ถ้ายังมิได้มีการวิเคราะห์ในกรอบของเป้าหมายของการเป็นมนุษย์และเป้าหมายของการศึกษา ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแสดงไว้ให้เป็นประจักษ์แก่พสกนิกรตลอดเวลาที่ทรงครองราชสมบัติ

สถาบันนิตยบริการ

คำแล้ว

ทำนอง : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ

คำร้อง : ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา

วันคล้ายมา

นอนเสียนอน

ฟังเสียงเพลง

จันทร์ฉายมา

โซคน้ำหนุนบุญส่งมา

ประนมกรขอพรชัย

ดลบันดาล

อยู่ด้วยกัน

สุดรักเอย

คำแล้วแก้วตาสุรียาเรืองรอง

จงอย่าอวรณ์นอนเกิดนะดวงตา

แหว่ดั่งวังเวงเสียงครวญเครงนภา

พรางพรายดาราดูงามฟ้าเพลินใจ

งามหนักหนาพักตร์อำไพ

รัตนตรัยปวงเทวี

แต่ความชื่นบานแสนสำราญนรินทร์

เป็นมิ่งเป็นขวัญอย่าห่างร้างแรมไกล

ตื่นได้เชยชมดวงใจ

รัก

ทำนอง : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ

คำร้อง : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

รักทะเล	อันกว้าง	ใหญ่ไพศาล
รักท้องฟ้า	โอฬาร	สีสดใส
รักท้องทุ่ง	ท้องนา	ดั่งดวงใจ
รักป่าเขา	สำเนาไพร	แสนสุนทร
รักพฤกษา	รุกขชาติ	ที่ดาดฟ้า
รักปักษี	ร้องกู่	บนสิงขร
รักอุทัย	สว่าง	กลางอัมพร
รักทั้งรัต-	ติก	โนนภดล
รักดารา	ส่องแสง	สุกสว่าง
รักน้ำค้าง	อย่างมณี	มีโภคผล
รักทั้งหมด	ทั้งสิ้น	ที่ได้ยล
รักนวลนาง	รักจน	หมดสิ้นใจ

เพลงพระราชนิพนธ์ “คำแล้ว” และ “รัก” แสดงนัยที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับการเลียดคูพระราชโอรสและพระราชธิดา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานความรักอันยิ่งใหญ่ที่มนุษย์พึงมีต่อพระราชโอรสและพระราชธิดา พสกนิกร ต่อโลกและสรรพสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติ เพลงพระราชนิพนธ์ได้แสดงความจริง ความดีและความงามของธรรมชาติ และทำให้เข้าใจความหมายของชีวิตว่าจะดำรงอยู่ได้อย่างอิสระ ถ้าอยู่อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๓ แนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อชีวิตที่พอเพียง

๓.๓.๑ ลักษณะสำคัญ

รูปแบบฯ นี้เป็นรูปแบบการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กไทย วัย ๓-๖ ปี ที่มุ่งให้เกิดการพัฒนาเด็กที่เหมาะสมกับธรรมชาติของวัยและพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ผู้ตื่นรู้ เพื่อให้เกิดการศึกษาที่ยั่งยืน ลักษณะการจัดการเรียนการสอนจึงเรียบง่าย เน้นการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนโดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างพอเพียงในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างมีดุลยภาพ ด้วยปัญญาของร่างกาย ปัญญาของจิตใจ และปัญญาของสมอง

ครูและผู้อบรมเลี้ยงดูเด็กต้องพัฒนาความรู้ วิชาชีพและจิตวิญญาณของตน อย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน โดยฝึกฝนอบรมกายและจิตให้เข้าใจตนเองและ‘เข้าถึง’ เด็กอย่างมีสติ รู้ตัว ก้าวพ้นความยึดติดตัวตน (Self) เปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตาและเข้าถึงความจริงในโลกแห่งวัตถุและโลกแห่งจิตวิญญาณอย่างสมดุล ด้วยสัญชาติญาณ ปัญญาญาณและปรีชาญาณ สามารถ “อยู่ให้เห็น เป็นให้ดู” เพื่อให้เด็กเป็นผู้ที่ “สุขง่าย ทุกข์ยาก”

สาระที่จำเป็นคือธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถสอนได้ทั้งในมิติของความจริง ความงามและความดี อีกทั้งยังช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของเด็กโดยการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่นกับโรงเรียน

กิจวัตรในการดำเนินชีวิตเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมประจำวันในโรงเรียนและเป็นส่วนของการสอนที่สัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเด็ก

บรรยากาศในการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของรูปแบบฯ บรรยากาศที่อบอุ่นงดงามด้วยพลังความรักความเมตตาต่อสรรพสิ่งและกลมกลืนกับความจริงในธรรมชาติรอบตัว สะท้อนจุดยืนของรูปแบบฯ ในการปกป้องธรรมชาติของวัยเด็ก

๓.๓.๑ เป้าหมาย

ด้วยทัศนะว่าพัฒนาการเด็กเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการตลอดชีวิตของปัจเจกชนและวิวัฒนาการของมนุษยชาติ เป้าหมายของรูปแบบฯ จึงมีดังนี้

๑) เพื่อพัฒนาความรู้สึกมั่นคงและความสงบภายในของเด็กโดยการเรียนรู้จากกิจกรรมที่ทำอย่างสม่ำเสมอ เป็นจังหวะสอดคล้องประสานกันระหว่างจังหวะชีวิตภายในตัวเด็ก และจังหวะของธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เด็กดำรงชีวิตอยู่ในรอบวัน สัปดาห์ เดือน ฤดูกาลและปี

๒) เพื่อส่งเสริมให้เด็กสัมผัสสัมพันธ์กับโลกด้วยความตื่นตาตื่นใจ สงสัยใคร่รู้ใคร่เรียนและสนุกสนาน สามารถตอบสนองตนเอง ผู้อื่นและสิ่งรอบตัวได้อย่างเหมาะสม

๓) เพื่อหล่อเลี้ยงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติและการรู้คุณค่าของธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ที่เกื้อหนุนการดำรงชีวิตของตน

๔) เพื่อพัฒนาความวิริยะอุตสาหะและวินัยในตนเองจากการทำกิจวัตรประจำวันที่จำเป็นต่อความเป็นอยู่ในชีวิตจริง

๕) เพื่อให้เด็กมีโอกาสพอเพียงในการเล่นอย่างสร้างสรรค์และถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดได้อย่างเสรี

๖) เพื่อพัฒนาปัญญาควบคู่กับความละเอียดอ่อนของจิตใจโดยใช้ภาษาสื่อสารความจริงในธรรมชาติและภูมิปัญญาในวัฒนธรรมที่คุ้นเคย

๗) เพื่อจัดสิ่งแวดล้อมที่หล่อเลี้ยงกายและใจของเด็กให้มีความมั่นคงเข้มแข็งและอ่อนโยน พร้อมทั้งจะเผชิญโลกในกายภาคหน้าได้อย่างเป็นอิสระและมีศักดิ์ศรี

๓.๓.๒ จุดหมาย

จุดหมายกำหนดให้เด็กปฐมวัยบรรลุมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ระบุไว้เป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาปฐมวัย

๓.๓.๒ สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ที่กำหนดมีสองมิติ มิติแรกเป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก ธรรมชาติและวัฒนธรรม อันเป็นวิถีชีวิตของเด็ก สาระในมิตินี้เป็นบริบทสำหรับบูรณาการกับสาระในมิติที่สองคือ ประสบการณ์สำคัญตามพัฒนาการด้านต่อไปนี้

ร่างกาย

อารมณ์และจิตใจ

สังคม

สติปัญญา

หากพิจารณาในแง่ของหลักสูตร สาระดังกล่าวบูรณาการอยู่ภายใต้ขอบข่าย ของสาระที่รู้จักกันทั่วไปว่าเป็นวิชาต่อไปนี้

สุขศึกษา และพลศึกษา

ภาษาไทย

คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สังคมศึกษาและสิ่งแวดล้อมศึกษา

ศิลปะ

ดนตรี

ศาสนาและวัฒนธรรม

๓.๓.๔ ตารางกิจกรรมประจำวัน

ตารางกิจกรรมประจำวันที่น่าเสนอนี้ เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งในการประยุกต์ใช้รูปแบบฯ การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน ภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ สาระและประสบการณ์ของรูปแบบอย่างเหมาะสมกับจังหวะชีวิตในบริบทของท้องถิ่น จะทำให้รูปแบบฯนี้มีคุณค่าอย่างแท้จริง

๗.๐๐ - ๘.๐๐ น.

การรับเด็ก

● ครูทักทายและต้อนรับเด็กเป็นรายบุคคล
กิจวัตรก่อนเข้าเรียน

● คืนสิ่งที่ยืมจากห้องเรียน กลับไปทำ
กิจกรรมที่บ้าน

● เล่นกับเพื่อน

● รดน้ำต้นไม้ ให้อาหารสัตว์

● ช่วยครูจัดดอกไม้บนโต๊ะพระพุทธรูปและ
ตกแต่งห้องตามบรรยากาศของธรรมชาติ
ในฤดูกาล

● ทำความสะอาดร่างกายเพื่อเตรียมตัว
เข้าเรียน

● เคารพธงชาติ

๘.๐๐ - ๘.๐๓๐ น.

กิจกรรมวงกลม

● ถวายดอกไม้บูชาพระ สวดมนต์และกล่าว
คำถวายความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน

● ร้องเพลงทักทายธรรมชาติรอบตัว
เพื่อนและครู

- ท่องคำกลอนปณิธานเด็ก
- ร้องเพลง ท่องบทกลอน เล่นเกมนิ้วมือ เคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการเพลง และบทกลอนซึ่งเนื้อหาเป็นนิทานหรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับธรรมชาติ ครอบครัว เพื่อน จำนวน ฯลฯ

๘.๓๐ - ๑๐.๐๐ น.

กิจกรรมสร้างสรรค์

- เล่นตามจินตนาการโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นวัสดุธรรมชาติ และงานหัตถกรรม พื้นบ้าน ได้แก่ กิ่งไม้ ใบไม้ เมล็ดพืช กรวด ฝา ตึกตาและของเล่นแบบง่ายๆ ที่เด็ก ครูและผู้ปกครองทำเองได้

กิจกรรมที่ครูชี้แนะ

เพื่อให้บรรยากาศในห้องเรียนสงบและการควบคุมชั้นราบริน ครูควรเลือกกิจกรรมที่เสนอแนะเพียงหนึ่งกิจกรรมมาจัดเตรียมให้เด็กในแต่ละวัน แต่ถ้าเด็กมีความรับผิดชอบพอในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ครูสามารถอนุญาตให้ทำกิจกรรมที่ครูเคยจัดให้แล้วในวันก่อนๆ ได้ กิจกรรมที่เสนอให้ครูเลือกจัดอย่างสม่ำเสมอ แต่ละวันในหนึ่งสัปดาห์ได้แก่

- วาดรูป
(เด็กโตอาจเขียน อ่านเพิ่มหรือควบคู่กับการวาดรูป)
- ระบายสี

- เย็บ ปัก ถัก ร้อย ประดิษฐ์งานหัตถกรรม
- ทำอาหาร
- ปั่น
- เดินชมธรรมชาตินอกห้องเรียน

๑๐.๐๐ - ๑๐.๓๐ น. อาหารว่างตอนเช้า

- ช่วยครูเตรียมอาหารว่างอย่างง่าย ๆ
- จัดโต๊ะอาหารด้วยแจกันดอกไม้ ถ้วย ชามและช้อนตามจำนวนเพื่อนและครู
- เสิร์ฟอาหาร
- กล่าวขอบคุณธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ ที่เกื้อหนุนให้อาหารมีอยู่
- สนทนาและช่วยเหลือเติมอาหารให้เพื่อน
- ล้างภาชนะอาหาร
- เก็บอาหารที่เหลือสำหรับใส่หลุมปุ๋ยหมัก และไว้เลี้ยงสัตว์

๑๐.๓๐ - ๑๑.๓๐ น. กิจกรรมกลางแจ้ง

๑๑.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. กิจกรรมฟังนิทาน

- ครูเล่าเรื่องสั้น ๆ ง่าย ๆ เช่น เทพนิยาย เรื่องเล่าเกี่ยวกับธรรมชาติ

๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. อาหารกลางวัน

- ครูทบทวนบทบาทและความรับผิดชอบของเด็กบางคนในการเตรียมจัดโต๊ะอาหาร และการทำความสะอาดหลังอาหารในวันนั้น
- เสิร์ฟอาหาร

- กล่าวคำขอบคุณธรรมชาติและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- ล้างภาชนะอาหาร
- ทำความสะอาดร่างกายก่อนนอนกลางวัน

๑๑.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. การนอนกลางวัน

- สวดมนต์ แม่เมตตา
- ฟังครูกล่อมให้นอนอย่างสงบ

๑๔.๓๐ - ๑๕.๓๐ น. การเตรียมตัวกลับบ้าน

- ล้างหน้า ช่วยเหลือกันในการหวีผม และแต่งตัว
- รับประทานอาหารว่างตอนบ่าย (ลำดับกิจกรรมเช่นเดียวกับในช่วงอาหารว่างตอนเช้า)
- ท่องคำคล้องจอง ขอบคุณ ขอโทษ และอำลาเพื่อน ครูและทุกสิ่งรอบตัว ก่อนกลับบ้าน
- เด็กหรือผู้ปกครองบางคนยืมนิทาน เนื้อเพลง หรือบทกลอนกลับไปทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว
- ทำสวน

ข้อเสนอแนะ อาหารว่างและอาหารกลางวันควรเป็นอาหารตามฤดูกาลที่มีในท้องถิ่นเพื่อที่เด็กจะได้เห็นความต่อเนื่องของสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ควรเป็นอาหารที่ทำรับประทานได้ง่าย เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้จากการมีส่วนร่วมเตรียมอาหารและการจัดการกับอาหารที่เหลือ

บรรณานุกรม

กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน. **ยกเครื่องเมืองไทย จินตนาการสู่ปี ๒๐๐๐**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๓๙.

กัลยาณีวัฒนา, สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้า. **เจ้านายเล็ก ๆ ยุวกษัตริย์**. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๐, หน้า ๗๓-๗๔.

ทศนา **แชมมณีและคณะ. หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีไทย**. กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ประเวศ วะสี. **พระเจ้าอยู่หัวกับรหัสพัฒนาใหม่**. (พิมพ์ครั้งที่ ๓) กรุงเทพมหานคร : ร่วมด้วยช่วยกัน. ๒๕๔๙.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ. **คู่มือการดำเนินชีวิตสำหรับประชาชน ปี ๒๕๔๑ และทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานจัดการทรัพย์สินส่วนพระองค์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ บริษัทมงคลชัยพัฒนา จำกัด บริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๑. หน้า ๑๘ และ ๑๓

_____ . พระมหากษัตริย์. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๔๒, หน้า ๑๔๐.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **ทฤษฎีในหลวง: ชีวิตที่พอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๔๒.

สุธารา โยธาจันทร์. **การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองของนักเรียนอนุบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๑, หน้า ๑๑๘.

สุเมธ ตันติเวชกุล. “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาชนบท”
ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร:
 มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙, หน้า ๑๕.

เอกลักษณ์แห่งชาติ, คณะกรรมการ, **พระบรมราชานุญาตอันเนื่องมา
 จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส,** กรุงเทพมหานคร:
 อมรินทร์ พรินตติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๕, หน้า ๑๐๑.

Bergstrom, Matti. “An Entropy Model of the Developing Brain.” In
Developmental Psychology 2 (3): 139-152. Washington,
 D.C. : American Psychological Association, 1969.

_____. **Neuropedagogics. A School for the Whole Brain.**
 Stockholm: Wahlstrom & Widstrand, 1995.

_____. **The Child – Our Last Slave.** Stockholm: Wahsltrom &
 Widstrand, 1996.

_____. “The Children Creativity and Culture - From a Brain
 Researcher’s Point of View.” A Forum on Children’s Culture
 at the Royal Danish School of Educational Studies,
 Copenhagen, Denmark, 1997.

Pearce, Joseph Chilton. **The Biology of Transcendence: A Blueprint
 of the Human Spirit.** Vermont: Park Street, 2002.

Steiner, Rudolf. **Reincarnation and Karma: Two Fundamental
 Truths of Human Existence.** U.S.A.: Anthroposophic Press,
 1992.

Watson, Gay, Batchelor, Stephen & Claxton, Guy. (editors). **The
 Psychology of Awakening Buddhism, Science and our Day
 -to-Day Lives,** Maine: Samuel Weiser, 2000.

Wilber, Ken. **Integral Psychology.** U.S.A. : Shambhala. 2000.

ภาคผนวก ก.
เพลงพระราชนิพนธ์

ใกล้รุ่ง

ทำนอง : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ
คำร้อง : ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา

ได้ยินเสียงแหว่ดังแหว่มาแต่ไกลไกล
ฟังเสียงบรรเลงขับเพลงประสาน
ใกล้ยามเมื่อแสงทองส่อง
ลมโบกโบยมาหนาวใจ
เปล็ดเปล็นฤทัยฟังไก่ประสานเสียงกัน
โอ้ในยามนี้เปล็นหนักหนาแสงทองนวลผ่องนภา
หมู่มวลวิหคบินผกมาแต่รังนอน
ยินเสียงบรรเลงดังเพลงขับชาน

ชุ่มชื่นฤทัยหวานใดจะปาน
จากทิพย์วิมานประทานกล่อมใจ
ฉันคอยมองจ้องฟ้าเรื่องรำไร
รอช้าเพียงไรตะวันจะมา
ดอกมะลิวัลย์อวลกลิ่นระคนมณฑา
แสนเปล็นอุราสำราญ
เฝ้าเซยชิดซ้อนลิ้มชมบัวบาน
สอดคล้องกังวานซาบซ่าจับใจ

ยามเย็น

ทำนอง : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ
คำร้อง : พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ

* แดดรอนรอน
ทอแสงเรืองอร่ามช่างงามตา

.....
* แดดรอนรอน
คลอเคล้าพฤกษาชาติขึ้นเซยชม
ลี้ลวมโซย
ยามสายัณห์พลันพรากจากดวงใจ
.....

เมื่อทินกรจะลับเหลี่ยมเมฆา
ในนภาสลับจับอัมพร

.....
หมู่มวลภมรบินลอยล่องตามลม
ชมสมตามอารมณ์ล่องเลยไป
กลิ่นพรรณไม้ไปรอยโรยร่วงท่วงอาลัย
คอยแสงทองวันใหม่กลับคืนมา
.....

ลมหनाव

ทำนอง : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ

คำร้อง : ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ยามลมหनावพัดโบกโบยโชยขึ้น
หมู่ดอกไม้ชวนภมรอ่อนชม

เหล่าสกุณร้อยรินรมย์
ช่างสุขสมเพลินตาน่าดูใจ

.....
ยามลมฝนพัดโบกโบยกระหน่ำ
ฝั่งภูทั้งวิหกเหงาเศร้าหมอง

.....
หยดหยาดนำน้ำหลังมอง
เกลื่อนกลาดผองมาสีร่วงโรยลงดิน

สายฝน

ทำนอง : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ

คำร้อง : พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ

*เมื่อลมฝนบนฟ้ามาลี้ว
เหมือนจะเอนรากคลอนถอนไป
พระพรหมท่านบันดาลให้ฝนหลัง
น้ำทิพย์สาดเป็นสายพรายพลีทิวงาม

*สาดเป็นสายพรายพลีทิวทุ่ง
รุ่งเลื่อมลายพร่างพรายนภา
พระพรหมช่วยอำนวยให้ชื่นฉ่ำ
น้ำฝนหลังลงมาจากฟ้าแดนไกล

ต้นไม้พลีลู่กิ่งใบ
แต่เหล่าไม้ยังกลับงาม
เพื่อประทังชีวิตมิทราม
ทั่วเขตคามชุ่มธารา
แดดทอรุ่งอร่ามตา
ยามเมื่อฝนมาแต่ไกล
เพื่อจะนำดับความร้อนใจ
พืชพรรณไม้ชื่นยืนยง

หมายเหตุ

เนื้อร้องที่นำเสนอในที่นี้คือส่วนที่ได้นำไปใช้กับเด็กปฐมวัยในหลายลักษณะ เช่น ครูร้องให้เด็กฟังในโอกาสที่สอดคล้องกับเนื้อเพลง สอนให้เด็กร้องหรือท่องเป็นบทกลอนประกอบการเคลื่อนไหวหรือการเล่นนิ้วมือ เนื้อร้องบางเพลงจึงไม่สมบูรณ์เนื่องจากจำเป็นต้องข้ามส่วนที่ยาวเกินไปสำหรับเด็กเล็ก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ตันติวงศ์

การศึกษา

คุณวุฒิ	ปีที่จบ	ชื่อสถานศึกษา
Ed.D.(Early Childhood Education)	๒๕๓๔	Indiana University
M.S. in Ed. (Early Childhood Education)	๒๕๒๓	Indiana University
อ.บ.(ศิลปการละคร)	๒๕๒๐	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงาน

ด้านบริหาร

หัวหน้าภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๔๗

ด้านวิชาการ

ตำราและบทความ

“บทบาทผู้ปกครองและครูในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีให้เด็กปฐมวัย.” (หน่วยที่ ๑๐) เอกสารการสอนชุดวิชา การสร้างเสริมลักษณะนิสัยระดับปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๖.

“นวัตกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติในการอ่านเขียนของเด็ก.” ใน เทคนิคและวิธีการสอนในระดับประถมศึกษา. แรมสมร อยู่สถาพร (บรรณาธิการ). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

“ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดปฐมวัยศึกษา” (หน่วยที่ ๒) ใน ชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๓๖.

“แนวคิดและหลักการในการจัดการปฐมวัยศึกษา” (หน่วยที่ ๓) ในชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๓๖.

“पोर्टโฟลิโอกับนวัตกรรมการพัฒนาครู”. วารสารครุศาสตร์. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๓ กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๑.

“การศึกษาวอลดอร์ฟ” ใน การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ๒๕๔๒.

“Curriculum for All : A Reflection on Equity in Thai Early Education.” in *Chulalongkorn Education Review*. Volume 4. November/July 1997.

Thailand : Children and Educational Culture. A paper presented at the World Council of Curriculum and Instruction Ninth Triennial World Conference on Educating for Balance Integrating Technology and the Human Spirit on a Global Scale. Bangkok, Thailand, 1998.

The Model of Early Childhood Education in Thai Cultural Ways of Life : A Pathway to a Culture of Peace. A paper presented at the Fifth UNESCO-ACEID International Conference on Reforming Learning, Curriculum, Pedagogy, Innovative Visions for the New Century. Bangkok . Website : <http://Thai Ed Reform. onec. go. th.>, 1999.

“A Reflection on the Third Asia-Pacific Anthroposophical Conference and Round-Table on Waldorf Initiatives : Buddhist Experience of Anthroposophy.” in *Pacifica Journal*. Hawaii, U.S.A. : Anthroposophical Society in Hawaii. 1999.

“Weaving a Global Culture of Peace Through Youth and Adult Voluntary Service in Teacher Education.” A proceeding of International Symposium organized by the World Association of Youth Science, 12-14 February 2004, Japan.

ด้านบริการวิชาการ

หัวหน้าโครงการอบรมการใช้รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยแก่ผู้ดูแลเด็กและผู้ประสานงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในความรับผิดชอบของคณะทำงานองค์การเอกชนด้านเด็กภาคอีสาน ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท (กป.อพช.) ภาคอีสาน พ.ศ. ๒๕๓๗

กรรมการปรับปรุงการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย (๐-๖ ปี) สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๓๗

กรรมการกำหนดรูปแบบและแนวทางการผลิตสื่อและหลักสูตรครอบครัวศึกษาศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๗

กรรมการพัฒนาหลักสูตรภาษาและวัฒนธรรมไทยในโรงเรียนนานาชาติ สมาคมโรงเรียนนานาชาติแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๓๘-๒๕๔๐

กรรมการพัฒนาหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๔๐ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๙-๒๕๔๐

วิทยากรในการบรรยายเรื่อง “การพัฒนาเอกสารแนวการใช้แฟ้มสะสมงานในเชิงปฏิบัติ” ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงโครงสร้างเอกสารวิชาการแนวดำเนินการใช้การประเมินตามสภาพที่แท้จริง (Authentic Assesment) เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๙

กรรมการปรับปรุงคู่มือและแนวทางการประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๙

ที่ปรึกษาโครงการพัฒนาอนุบาลศึกษาให้แก่โรงเรียนอนุบาลขององค์กรสังคมชนบท กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๓

อนุกรรมการดำเนินการบ้านเด็กจุฬาฯ ประจำปี ๒๕๔๓-๒๕๔๔

กรรมการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๖

ภาคผนวก ข.

รายชื่อวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาค้นคว้าบนฐานแนวคิดของรูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยเพื่อชีวิตที่พอเพียง

เกสรี สุวรรณเรืองศรี. 2542. การพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปณิดา ศีลารักษ์. 2545. การพัฒนาโปรแกรมการระดมสรรพกำลังของเครือข่ายโรงเรียนในการใช้ป่าชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นแหล่งวิทยาการท้องถิ่นอย่างยั่งยืนเพื่อการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กวัยอนุบาล. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่งลาวัลย์ ละอ้าคา. 2545. การพัฒนาโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วราภรณ์ โพธิ์ศรีประเสริฐ. 2545. การพัฒนาโปรแกรมการปรับปรุงการพูดสำหรับครูปฐมวัยโดยใช้เทคนิคการละคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิมลรัตน์ วิมลรัตน์กุล. 2547. การพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมความสามารถทางการขับร้องของครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กวัยอนุบาลโดยการประยุกต์ใช้แนวคิดทางดนตรีของโคคาย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธารา โยธาจันทร์. 2541. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเข้าใจเกี่ยวกับตนเองของเด็กวัยอนุบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวรรณี ขอบรูป. 2540. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กวัยอนุบาล. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ. 2544. การพัฒนาโปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล. ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรวรรณ วงศ์คำชู. 2542. การพัฒนาโปรแกรมการเพิ่มการเรียนรู้สองภาษา เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการพูดภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นเหนือของเด็กวัยอนุบาล. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หนังสือชุดปฏิรูปการศึกษา

แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูมัธยมเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

เสนอแนวคิดและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ตามหมวด 4 แนวการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อาทิ การคิด การพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีและเทคนิคการสอน นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ วิจัยเชิงปฏิบัติการ นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ที่ใช้เพื่อวิจัยในชั้นเรียน

นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา (เล่ม 1)

เสนอแนวคิดและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โมเดลชิปป่า กิจกรรมการเรียนรู้ การสอนโครงงาน การคิดและการสอนคิด Authentic Learning in a Thoughtful English Classroom มิติใหม่ในการสอนอาชยานภาษาไทย การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาค่านิยมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แนวคิดและหลักการของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน บทบาทของศิลปศึกษาในแนวปฏิรูปหลักสูตร การฝึกทักษะทางจิตวิทยา การกีฬา กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์การเอื้อการเรียนรู้ การประเมินเพื่อการเลือกสรร และ Computer Literacy

นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา (เล่ม 2)

เสนอแนวคิดและแนวปฏิบัติตรงตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้สู่การปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วยเรื่อง อาทิ เทคนิควิธีการพัฒนาการคิด การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สื่อสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ IT เพื่อสร้างความรู้ การวิจัยชั้นเรียน การประเมินการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนหลักการประเมินผลภายในของสถานศึกษา

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธี STORYLINE

เสนอแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดและพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ประสบการณ์ในการนำวิธี STORYLINE ไปใช้ในวิชาต่างๆ เช่น สังคมศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา วิทยาศาสตร์ ตลอดจนการจัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น และการนำวิธี STORYLINE ไปใช้เป็นนวัตกรรมสำหรับการทำงานวิจัยในชั้นเรียน

แนวทางใหม่สำหรับครูวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา

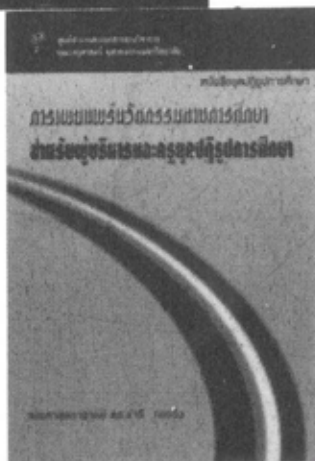
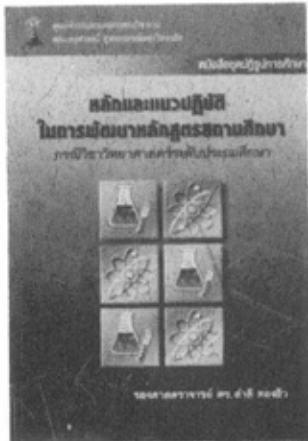
แนวทางใหม่ของครูภาษาไทยในยุคปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีสาระการเรียนรู้ 10 ประการ เกี่ยวกับวิธีการสอนภาษาไทยรูปแบบต่างๆ เช่น กระบวนการคิดและกระบวนการพัฒนาความคิด การแก้ปัญหา การเผชิญสถานการณ์ได้ การคิดเป็นทำเป็น การแก้ปัญหาเป็นการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การรู้รอบและรอบรู้ที่จะนำวิชาภาษาไทยไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังมีกลวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ครูจะนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อไป

การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management)

เสนอแนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางหรือเขตการศึกษาไปยังสถานศึกษา และให้ความรู้เรื่องอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของสถานศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ทั้งด้านหลักสูตร งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป

หลักและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา : กรณีวิชาวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา

เสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความเป็นมาของหลักสูตรแกนกลาง
วิวัฒนาการของหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย ตลอดจนแนวทาง
ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาในบริบทท้องถิ่น หลักและทฤษฎี
พื้นฐานสำหรับการสร้างหลักสูตรแนวจิตวิทยาศาสตร์ ให้ความรู้เรื่อง
แบบการเรียนของนักเรียนในยุคปัจจุบันกับบทบาทใหม่ของครู
ทั้งยังได้นำเสนอวิธีสอนวิทยาศาสตร์แนวใหม่ที่เน้นผู้เรียนและ
ชุมชนเป็นสำคัญ และการนำเสนอวิธีการพัฒนาจิตวิทยาศาสตร์ใน
นักเรียนชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา การจัดหลักสูตรและ
การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษา ตัวอย่างการเขียนคำ
อธิบายรายวิชา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้และ
กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตวิทยาศาสตร์เป็นแกน

การเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับผู้บริหารและครู ยุคปฏิรูปการศึกษา

เสนอความรู้เกี่ยวกับความหมายของคำว่า นวัตกรรม
ทางการศึกษา และอธิบายถึงทฤษฎีการเผยแพร่และลักษณะ
การเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูปการศึกษา ปฏิบัติการและ
ธรรมชาติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง
รูปแบบการเผยแพร่โดยคำนึงถึงบริบทวัฒนธรรมในโรงเรียน
ตลอดจนรูปแบบการเผยแพร่ที่ได้สร้างขึ้น และทดลองใช้กับ
โรงเรียนในบริบทประเทศไทย เพื่อเผยแพร่หลักสูตรขั้นพื้นฐาน
ให้กับครูและคนในชุมชน

สถาบันวิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการปฏิรูปการศึกษา

เป็นหนังสือรวมบทความทางวิชาการสะท้อนถึงความหลากหลายของแนวคิดและการปฏิบัติจากทุกองคาพยพของสังคมที่จะจัดการศึกษาของชาติ โดยเฉพาะในส่วนของศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จได้อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำนักเสรีนิยมและสำนักพัฒนาการกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การปฏิรูปการศึกษาโดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การศึกษาทางเลือก การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนที่จัดโดยประชาชน ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐและเอกชน การจัดการเรียนรู้ในสถานประกอบการ การเรียนโดยใช้การศึกษาทางไกล และเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ท่านที่สนใจหนังสือเล่มอื่นๆ ของศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ สามารถค้นหาได้จากเว็บไซต์ของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

www.edu.chula.ac.th/

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๕๐๐๓-๐๑๐/๒,๐๐๐/(๔)]

โทร. ๐-๒๒๑๕-๑๙๙๑-๒, ๐-๒๒๑๘-๓๕๖๓, ๐-๒๒๑๘-๓๕๕๗

นางศรินทิพย์ นิมิตรมงคล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา กรกฎาคม ๒๕๕๐

<http://www.cuprint.chula.ac.th>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย